

دانشگاه تهران

مشخصات کلی، برنامه درسی و سرفصل دروس

مقطع : دکتری

رشته : تاریخ و تمدن ملل اسلامی

دانشکده الهیات و معارف اسلامی

مصوب جلسه مورخ ۱۴۰۲/۰۱/۲۷ شورای برنامه ریزی، گسترش و نظارت آموزشی دانشگاه

این برنامه بر اساس آیین نامه وزارتی تفویض اختیارات برنامه ریزی درسی به دانشگاههای دارای هیات ممیزه توسط اعضای هیات علمی گروه تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی دانشکده الهیات و معارف اسلامی بازنگری شده و در چهارصد و پنجاه و نهمین جلسه شورای برنامه ریزی، گسترش و نظارت آموزشی دانشگاه مورخ ۱۴۰۲/۰۱/۲۷ به تصویب رسیده است.

مصوبه شورای برنامه ریزی، گسترش و نظارت آموزشی دانشگاه تهران در خصوص برنامه درسی

رشته: تاریخ و تمدن ملل اسلامی
مقطع: دکتری

- برنامه درسی دوره دکتری رشته تاریخ و تمدن ملل اسلامی که توسط اعضای هیات علمی گروه تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی دانشکده الهیات و معارف اسلامی بازنگری شده است با اکثریت آراء به تصویب رسید.
- این برنامه از تاریخ تصویب لازم الاجراست.
 - هر نوع تغییر در برنامه مجاز نیست مگر آنکه به تصویب شورای برنامه ریزی، گسترش و نظارت آموزشی دانشگاه برسد.
 - این برنامه درسی جایگزین برنامه درسی دوره دکتری رشته الهیات و معارف اسلامی - تاریخ و تمدن ملل اسلامی مصوب جلسه شماره ۲۰۰ مورخ ۱۳۶۹/۰۴/۱۷ شورای عالی برنامه ریزی وزارت فرهنگ و آموزش عالی گردیده است.

محمد رضا اسمعیل گیوی

دبیر شورای برنامه ریزی، گسترش و نظارت

آموزشی دانشگاه ۱۴۰۲، ۳، ۲۸

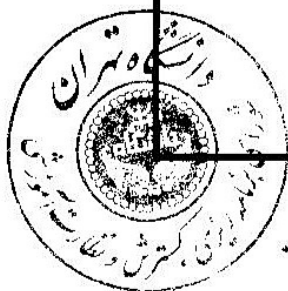
محمود کمره ای

معاون آموزشی دانشگاه

رای صادره جلسه مورخ ۱۴۰۲/۰۱/۲۷ شورای برنامه ریزی، گسترش و نظارت آموزشی دانشگاه در مورد بازنگری برنامه درسی دوره دکتری رشته تاریخ و تمدن ملل اسلامی صحیح است، به واحد ذیربط ابلاغ شود.

سید محمد مقیمی

رئیس دانشگاه تهران

فصل اول

مشخصات کلی برنامه درسی رشته

تاریخ و تمدن ملل اسلامی در مقطع دکتری

History and Civilization of Islamic Nations

تعریف رشته

به مجموعه آموزش‌ها و پژوهش‌هایی که در حوزه تاریخ، فرهنگ و تمدن اسلامی به‌منظور شناخت سیر تحولات تاریخی و تمدنی ملت‌های مسلمان صورت می‌گیرد، رشته تاریخ و تمدن ملل اسلامی اطلاق می‌گردد. دوره دکتری تاریخ و تمدن ملل اسلامی، عالی‌ترین سطح مطالعات دانشگاهی در این رشته است و دانشجویان در این مقطع با تاریخ و تمدن مسلمانان در شرق و غرب جهان اسلام از آغاز تا دوره معاصر آشنا می‌شوند و بنابر علاقه خویش در یکی از حوزه‌های موضوعی یا منطقه‌ای به تخصص لازم دست می‌یابند.

هدف رشته

هدف این رشته شناخت تاریخ و دستاوردهای تمدنی ملل مسلمان و سهم آنها در کارنامه فرهنگ و تمدن بشری و تربیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز مراکز، سازمان‌ها و ادارات فرهنگی، آموزشی و پژوهشی کشور است. این اهداف به ترتیب زیر قابل دسته‌بندی است:

۱. تربیت نیروی متخصص در یکی از حوزه‌های موضوعی یا منطقه‌ای مرتبط با تمدن اسلامی به منظور تدریس در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی کشور

۲. تربیت پژوهشگران متخصص در یکی از حوزه‌های موضوعی یا منطقه‌ای به منظور خدمت در مراکز پژوهشی و تحقیقاتی کشور

۳. تربیت نیروی انسانی متخصص در حوزه مطالعات منطقه‌ای جهان اسلام به منظور خدمت در مراکز سیاسی و فرهنگی تصمیم ساز و تصمیم‌گیر چون وزارت امور خارجه و سازمان فرهنگ و ارتباطات

۴. عرضه علمی اندیشه و فرهنگ اسلامی به محافل دانشگاهی و فرهیختگان جهان

ضرورت و اهمیت رشته

نظر به چالش و رقابت‌های همه جانبه میان کانون‌های فرهنگ و تمدنی در عصر حاضر، ضرورت دارد تا گذشته و جایگاه فرهنگ و تمدنی اسلام و مسلمانان به عنوان یکی از مهم‌ترین کانون‌های فرهنگ و تمدن بشری مورد بررسی قرار گیرد تا بتوان با تکیه بر آموزه‌ها و درس‌های تاریخی که فرآیند رشد و شکوفایی و نیز فترت و ضعف تاریخ و تمدن مسلمانان است، به تحلیل و تبیین وضع و جایگاه کنونی فرهنگ و تمدن اسلامی در جهان پرداخت. شناخت تاریخ و تمدن ملل اسلامی می‌تواند به خودآگاهی بیشتر ایرانیان درباره گذشته شکوهمند خود و سهم ایرانیان در گسترش علوم و دانش‌های بشری یاری رساند. به علاوه با شناخت دلایل ضعف و فتور تمدن اسلامی، می‌تواند به جبران این آسیب‌ها و در نهایت بازسازی فرهنگ و تمدن ایرانی اسلامی، منجر شود. همچنین مطالعه تاریخ و تمدن اسلامی در مناطق مختلف جهان اسلام می‌تواند به روشن شدن اشتراکات تاریخی و فرهنگی ایران با دیگر کشورهای مسلمان و در نتیجه تعمیق روابط فرهنگی میان ایران و دیگر کشورهای مسلمان منجر شود.

نقش و توانائی فارغ التحصیلان

علاوه بر نقشی که فارغ التحصیلان و متخصصان این رشته می‌توانند در مراکز علمی و آموزشی کشور داشته باشند (مذکور در بخش هدف رشته)، انتظار می‌رود این افراد دارای توانائی‌های زیر نیز باشند:

۱. توان تحقیق و نوآوری پژوهشی در عرصه‌های تاریخ و تمدن ملل اسلامی
۲. توان فعالیت‌های علمی و فرهنگی در محیط‌های بین‌المللی
۳. فراهم‌ساختن امکانات علمی و تحقیقاتی برای طرح و اجرای پروژه‌های پژوهشی (فردی یا جمعی) در زمینه تألیف و تصحیح کتب و مقالات و برگزاری سمینارها و کنگره‌های علمی و پژوهشی در سطح ملی و بین‌المللی
۴. توان تدریس دروس تاریخی و تمدنی در مراکز آموزش عالی و مدارس کشور

طول دوره و شکل نظام

طول دوره تحصیل در مقطع دکتری حداکثر ۸ نیمسال است (۴ نیمسال آموزشی و ۴ نیمسال پژوهشی) و در صورت ضرورت و تشخیص و تأیید استاد راهنما و شورای تحصیلات تکمیلی گروه و کمیسیون بررسی موارد خاص دانشکده، تا ۲ نیمسال قابل تمدید است.

دروس این مقطع در مجموع ۳۶ واحد، شامل ۱۰ واحد تخصصی، ۸ واحد اختیاری و ۱۸ واحد رساله است. برخی از دانشجویان نیز بنا بر تشخیص گروه لازم است حداکثر ۶ واحد، درس جبرانی بگذرانند.

عناوین دروس جبرانی، تخصصی و اختیاری، به شرح جداول مندرج در فصل دوم است.

شرایط پذیرش دانشجو

مطابق ضوابط و مقررات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

مواد و ضرایب امتحانی

نام درس	ضریب امتحانی
تمدن اسلامی	۴
تاریخ اسلام	۳
زبان عربی	۲
زبان انگلیسی	۲

فصل دوم

جداول دروس

جدول شماره ۱

دروس جبرانی

تعداد ساعت			تعداد واحد			نام درس	ردیف
جمع	عملی	نظری	جمع	عملی	نظری		
۳۲	-	۳۲	۲	-	۲	تاریخ و تمدن اسلامی تا پایان امویان	۱
۳۲	-	۳۲	۲	-	۲	تاریخ و تمدن اسلامی در دوره عباسیان	۲
۳۲	-	۳۲	۲	-	۲	تاریخ و تمدن اسلامی در مصر و شام	۳
۳۲	-	۳۲	۲	-	۲	تاریخ و تمدن اسلامی در مغرب و اندلس	۴
۱۲۸	-	۱۲۸	۸	-	۸	جمع کل	

برای دانشجویانی که به تشخیص گروه، نیازمند گذراندن درس‌های جبرانی هستند، حداکثر شش واحد از جدول بالا ارائه خواهد شد.

جدول شماره ۲

دروس تخصصی

ردیف	نام درس	تعداد واحد			تعداد ساعت			پیشنیاز/ همنیاز
		نظری	عملی	جمع	نظری	عملی	جمع	
۱	تاریخ تحلیلی صدر اسلام تا سال ۴۰ هجری	۲	-	۲	۳۲	-	۳۲	ندارد
۲	اسلام و ایران	۲	-	۲	۳۲	-	۳۲	ندارد
۳	نظام آموزشی در تمدن اسلامی	۲	-	۲	۳۲	-	۳۲	ندارد
۴	شرقشناسی و مطالعات اسلامی	۲	-	۲	۳۲	-	۳۲	ندارد
۵	فرهنگ و تمدن اسلامی: مبانی و آراء	۲	-	۲	۳۲	-	۳۲	ندارد
جمع کل		۱۰	-	۱۰	۱۶۰	-	۱۶۰	

جدول شماره ۳

دروس اختیاری

ردیف	نام درس	تعداد واحد			تعداد ساعت			پیشنیاز/همنیاز
		نظری	عملی	جمع	نظری	عملی	جمع	
۱	نقد منابع تاریخ اسلام	۲	-	۲	۳۲	-	۳۲	ندارد
۲	تاریخ تاریخ نگاری در اسلام	۲	-	۲	۳۲	-	۳۲	ندارد
۳	اسلام و غرب	۲	-	۲	۳۲	-	۳۲	ندارد
۴	سیر اندیشه سیاسی و اجتماعی در جهان اسلام	۲	-	۲	۳۲	-	۳۲	ندارد
۵	تاریخ سیاسی- اجتماعی جهان نوین اسلام	۲	-	۲	۳۲	-	۳۲	ندارد
۶	تاریخ اجتماعی اسلام	۲	-	۲	۳۲	-	۳۲	ندارد
۷	مظاهر دین اسلام در تاریخ و تمدن اسلامی	۲	-	۲	۳۲	-	۳۲	ندارد
۸	فلسفه تحلیلی تاریخ	۲	-	۲	۳۲	-	۳۲	ندارد
۹	علم در اسلام	۲	-	۲	۳۲	-	۳۲	ندارد
۱۰	رویکردهای جدید در نگارش تاریخ	۲	-	۲	۳۲	-	۳۲	ندارد
۱۱	روش شناسی تحقیق در جغرافیای تاریخی اسلام	۲	-	۲	۳۲	-	۳۲	ندارد
۱۲	جزیره العرب پیش از اسلام	۲	-	۲	۳۲	-	۳۲	ندارد
۱۳	مطالعه تحلیلی تاریخ اسلام در سرزمین های شرقی	۲	-	۲	۳۲	-	۳۲	ندارد
۱۴	تاریخ مصر و شام در سده های میانه اسلامی	۲	-	۲	۳۲	-	۳۲	ندارد
۱۵	تاریخ اقتصادی اسلام در قلمرو خلافت عباسیان	۲	-	۲	۳۲	-	۳۲	ندارد

ادامه جدول شماره ۳

دروس اختیاری

ردیف	نام درس	تعداد واحد			تعداد ساعت			پیشنیاز / همنیاز
		نظری	عملی	جمع	نظری	عملی	جمع	
۱۶	تاریخ و تمدن اسلامی در شبه قاره هند	۲	-	۲	۳۲	-	۳۲	ندارد
۱۷	تاریخ و تمدن اسلامی در آناتولی و بالکان	۲	-	۲	۳۲	-	۳۲	ندارد
۱۸	تاریخ و تمدن اسلامی در آسیای مرکزی و قفقاز	۲	-	۲	۳۲	-	۳۲	ندارد
جمع کل		۳۶		۳۶	۵۷۶	-	۵۷۶	

دانشجو با توجه به علاقه و حوزه تخصصی خود و نظر گروه، از مجموع دروس اختیاری در جدول بالا، هشت واحد درسی را انتخاب خواهد کرد.

فصل سوم

سرفصل دروس

دروس تخصصی

عنوان درس به فارسی تاریخ تحلیلی صدر اسلام تا سال ۴۰ هجری	تعداد واحد: نظری: ۲ واحد عملی: ندارد	نوع درس: تخصصی	دروس پیش نیاز: ندارد
عنوان درس به انگلیسی Analytical history of the beginning of Islam until the year 40 Hijri	تعداد ساعت: نظری: ۳۲ عملی: ندارد	آموزش تکمیلی عملی: ندارد	

هدف درس: مطالعه تحلیلی و انتقادی تاریخ اسلام از بعثت تا پایان دوره خلفای راشدین

سرفصل درس

- بررسی تحلیلی - انتقادی تاریخ دوره مکی
- مکه و ویژگی‌های مذهبی، اقتصادی و اجتماعی آن در آستانه ظهور اسلام
- حیات اعتقادی پیامبر (ص) قبل از بعثت: آئین حنیف و پیامبر (ص)، مستشرقان و حنفاء، دوران تحنث، مبارزه با بت پرستی و شرک

- پیامبر (ص) در عصر بعثت: نظریه‌های مربوط به نزول قرآن، وحی از نظر مستشرقان، نظرات مربوط به موضوع امی بودن ایشان

بررسی تحلیلی - انتقادی دوره مدنی
تحول در ساختار سیاسی: تأسیس نخستین جامعه و دولت اسلامی، شکل‌گیری جریانهای فکری و سیاسی و قبیله‌ای عصر مدنی از آغاز تا رحلت پیامبر (ص) و تأثیر آن در حیات سیاسی پس از آن حضرت
- تحول در ساختار اجتماعی: قوانین و تعاملات انسانی و اجتماعی، نفی نظام طبقاتی، اصلاح روابط اجتماعی، موانع و چالش‌های اجتماعی (قبیله‌ای) و فرهنگی
- تحول در ساختار نظامی و دفاعی: تحلیل سیاست نظامی پیامبر (ص) در برابر تهدیدات داخلی و خارجی، علل و انگیزه شکل‌گیری سرایا و غزوات، تحلیل نظریات مستشرقان در خصوص جنگ‌های پیامبر (ص)، ماهیت دفاعی یا تهاجمی جنگ‌ها، مدیریت نظامی
- تحول در ساختار اقتصادی: اقتصاد زراعی و تجاری مدینه، نفی ثروت اندوزی و ربا خواری، فلسفه وجوب زکات، نظام مالی در اسلام، جایگاه غنایم، فیه، انفال، عشر، جزیه، ثروتمندان و توانگران، فقرا و مساکین، زمینداران و کشاورزان، اصناف و فروشندگان
- بررسی تحلیلی - انتقادی تاریخ دوره خلفای راشدین

- بررسی تحلیلی موضوع جانشینی پیامبر(ص) و شیوه‌های انتخاب خلیفه در اندیشه سیاسی اهل سنت و مقایسه آن با اندیشه سیاسی شیعی (سقیفه و پیامدهای آن)
- تحلیل انگیزه‌های فتوح و عوامل موفقیت آنها، پیامدهای اقتصادی، سیاسی و مذهبی فتوحات، تأسیس دیوان جند و بیت‌المال
- تحلیلی بر عوامل ظهور جریان مارقین، ناکثین و قاسطین، سیاست نظامی امام علی(ع) در جنگ‌های سه گانه جمل، صفین و نهروان
- ویژگی‌های دوران خلافت امام حسن(ع) : روابط سیاسی معاویه و امام حسن(ع) ، علل و زمینه‌های صلح امام حسن(ع) با معاویه

روش ارزیابی (درصد)

ارزشیابی مستمر	میان ترم	آزمون های نهایی	پروژه
۲۰ درصد	۲۰ درصد	آزمون‌های نوشتاری: ۴۰ درصد	۲۰ درصد
		عملکردی: درصد	

فهرست منابع فارسی و عربی

- ابن اعثم کوفی، محمد(۱۴۱۶ق)، الفتوح، دارالکتب العلمیه.بیروت
- ابن بکار، ابوعبدالله زبیر بن بکار(۱۹۷۲)، الاخبارالموفقیات، تحقیق سامی کلی العانی، بغداد، مطبعة العانی
- ابن سعد، ابوعبدالله محمد بن سعد(۱۳۷۶ق)، الطبقات الکبری، لبنان، دارصادر
- ابن شبه، ابوزید عمر(۱۴۱۰ق)، تاریخ المدینة المنورة، حققه فهیم شلتوت، بیروت، دارالتراث
- ابن حبان بستی، ابو حاتم محمد(۱۴۱۷ق)، السیرة النبویه و اخبار الخلفاء، بیروت ، دارالفکر
- ابن هشام، ابو محمد عبدالملک(۱۳۵۶ق)، السیرة النبویه، تحقیق محی الدین عبدالمجید، قاهره.
- ازدی بصری، ابواسماعیل محمدبن عبدالله(۱۸۵۴)، فتوح الشام، صححه، ولیام ناسولیس ایرلندی، کلکته
- بلاذری، ابی الحسن احمد(۱۹۷۴)، انساب الاشراف، حققه محمد باقر المحمودی، بیروت، مؤسسه الاعلمی
- بلاذری، ابی الحسن احمد (۱۳۵۰ق)، فتوح البلدان، تعلیق رضوان محمد رضوان، مصر، المطبعة المصریه
- جوهری، ابی بکر احمدبن عبدالعزیز البصری(۱۴۱۳ق)، السقیفه و فذک، تحقیق محمدهادی امینی، بیروت، شرکه‌الکتبی
- صنعانی، عبدالرزاق بن همام(۱۴۰۹ق)، المصنف فی الآثار، بیروت، مؤسسه الاعلمی
- طبری، محمد بن جریر(۱۴۰۸ق)، تاریخ الرسل و الملوک، بیروت ، مؤسسه الاعلمی للمطبوعات

- مسعودی، ابوالحسن علی بن الحسین (۱۳۴۶ق)، مروج الذهب و معادن الجواهر، مصر، مطبعة البهیه
- مقریزی، احمد بن علی (۱۳۱۸ ق)، النزاع والتخاصم بین بنی امیه و بنی هاشم، نجف، بی نا
- نصرین مزاحم بن سبار (۱۴۰۳ق) ، وقعة الصفین، قم، مکتبه آیه الله المرعشی النجفی
- مسعودی، ابوالحسن علی بن الحسین شافعی (۱۳۴۶ق)، مروج الذهب و معادن الجواهر، مصر، مطبعة البهیه المصریه
- واقدی، محمد بن عمر (بی تا)، المغازی النبویه، تحقیق مارسدن جونس، بیروت
- یعقوبی، احمد بن ابی یعقوب (۳۵۸ق) تاریخ الیعقوبی، نجف، مکتبه المرتضویه
- مادلونگ، ویلفرد (۱۳۷۷ش)، جانشینی حضرت محمد (ص): پژوهشی پیرامون خلافت نخستین، ترجمه احمد نمایی ، آستان قدس رضوی، مشهد
- زرگری نژاد ، غلامحسین (۱۳۷۸ش)، تاریخ صدر اسلام، تهران ، سمت
- رودنسون، ماکسیم (۱۴۰۱ش) ، محمد تولد، وفات، ترجمه فرهاد مهدوی، تهران، شفیعی
- جعیط، هشام ، (۲۰۰۷م)، فی سیره النبویه، الوحی و القرآن والنبوة، بیروت، دارالطلیعة

فهرست منابع انگلیسی

- Watt, William Montgomery (1990), Early Islam: Collected Articles. Edinburgh University Press
- Muir, William (1891), The caliphate its Rise, Decline and fall. London.
- Silverstein, Adam J (2003), Islamic History: A Very Short Introduction,
- Hind, Martin (1996). Studies in Early Islamic History, Darwin Press,
- Cambridge (1970), The History of Islam, The Central Islamic Lands, University Press

عنوان درس به فارسی اسلام و ایران	تعداد واحد: ۲ نظری: ۲ واحد عملی: ندارد	نوع درس: تخصصی	دروس پیش‌نیاز: ندارد
عنوان درس به انگلیسی Islam and Iran	تعداد ساعت: نظری: ۳۲ عملی: ندارد	آموزش تکمیلی عملی: ندارد	

هدف درس: بررسی تحقیقی خدمات و تأثیرات متقابل اسلام و ایران

سرفصل درس

- مفهوم ایران و اسلام (در هم تنیدگی این دو مفهوم و دشواری در تشخیص اسلام عربی و اسلام ایرانی)
- هویت ایرانی و هویت اسلامی (آشنایی با نظریات مختلف درباره هویت ایرانی و اسلامی)، نقد این نظریات
- ایران در زمان ساسانیان (دین و مذهب، سازمان و تشکیلات حکومتی، دانشها)، تأثیر ساسانیان بر ساختار سیاسی و اداری حکومت‌های مسلمان
- روابط ایرانیان و اعراب پیش از ظهور اسلام
- فتوحات اعراب در ایران (علل و عوامل دینی، سیاسی و مالی)
- روند گروش ایرانیان به اسلام (بحث در علل و عوامل گروش: دینی، سیاسی و اقتصادی، دوره زمانی گروش، عصر نبوت، دوره خلفای راشدین، دوره امویان، دوره نخست عباسیان، دوره حکومت‌های مستقل)
- ایرانیان در دوره امویان (سهم ایرانیان در دیوانسالاری اموی، دهقانان ایرانی و امویان)
- ایرانیان در دوره عباسیان (بیان فرق میان توده مردم و نخبگان از حیث تعامل با عباسیان سپس بررسی سهم نخبگان ایرانی در سیاست، تشریفات اداری و مالی و نظامی، آداب و رسوم اجتماعی و درباری، اقتصاد)
- تأثیرات متقابل اسلام و ایران در زمینه اندیشه و اعتقاد و آداب و عادات و رسوم و احکام بویژه بررسی اسلام شیعی و ارتباط آن با ایران و ایرانیان و نیز زبان فارسی و سهم آن در تمدن اسلامی

خدمات متقابل اسلام و ایران در علوم و دانش‌های عقلی و نقلی چون پزشکی، ریاضیات و نجوم، علوم طبیعی، لغت و صرف و نحو، فقه و حدیث، تفسیر، تصوف و عرفان

روش ارزیابی (درصد)

ارزشیابی مستمر	میان ترم	آزمون های نهایی	پروژه
۲۰ درصد	۲۰ درصد	آزمون‌های نوشتاری: ۴۰ درصد	۲۰ درصد
		عملکردی: درصد	

فهرست منابع فارسی

- احمد اشرف (۱۳۹۶ش)، هویت ایرانی از دوره باستان تا پایان پهلوی، ترجمه حمید احمدی، تهران، نشر نی
- احمدی، حمید (۱۳۸۸ش)، بنیادهای هویت ایرانی، تهران، پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی
- احمدی، حمید (۱۳۸۶ش)، ایران: هویت، ملیت، قومیت، تهران، مؤسسه تحقیقات و توسعه علوم انسانی
- کریستن سن، آرتور (۱۴۰۰ش)، ایران در زمان ساسانیان، ترجمه رشید یاسمی، تهران، نگاه
- کریستن سن، آرتور (۱۳۸۶ش)، وضع ملت و دولت و دربار در دوره شاهنشاهی ساسانیان، ترجمه مجتبی مینوی، تهران، اساطیر
- چوکسی، جمشید گرشاسب (۱۳۹۳ش)، ستیز و سازش، ترجمه نادر میرسعیدی، تهران، ققنوس
- فرای، ریچارد نلسون (۱۳۸۸ش)، عصر زرین فرهنگ ایرانی، ترجمه مسعود رجب نیا، تهران، سروش
- گلدزیهر، ایگناس (۱۳۷۱ش)، اسلام در ایران، ترجمه و تحقیق محمودرضا افتخار زاده، تهران، مؤسسه میراث‌های تاریخی اسلام و ایران
- گوتاس، دیمیتری (۱۳۹۴ش)، اندیشه یونانی، فرهنگ اسلامی، ترجمه عبدالرضا سالار بهزادی، تهران، نشر فروزان روز
- بولت، ریچارد (۱۳۶۴ش)، گروه به اسلام در قرون میانه، ترجمه محمد حسین وقار، تهران، نشر تاریخ ایران
- جمال جوده (۱۳۸۲ش)، اوضاع اجتماعی-اقتصادی موالی در صدر اسلام، ترجمه مصطفی جباری و مسلم زمانی، تهران، نشر نی
- آذرنوش، آذرتاش (۱۳۹۹ش)، چالش میان عربی و فارسی، تهران، نشر نی
- صفا، ذبیح الله (۱۳۷۶ش)، دورنمایی از فرهنگ ایرانی و اثر جهانی آن، تهران، هیرمند
- بویس، مری (۱۳۹۳ش)، آیین زرتشت، ترجمه ابوالحسن تهامی، تهران، نگاه
- آربری، آرتور جان (۱۳۸۹ش)، میراث ایران، ترجمه عیسی صدیق و دیگران، تهران، انتشارات علمی و فرهنگی
- یارشاطر، احسان (۱۳۸۱ش)، حضور ایران در جهان اسلام، ترجمه فریدون مجلسی، تهران، مروارید

محمدی ملایری، محمد (۱۳۹۴ش)، فرهنگ ایرانی و تأثیر آن در تمدن عرب و اسلام، تهران، توس

مطهری، مرتضی (۱۴۰۰ش)، خدمات متقابل اسلام و ایران، تهران، صدرا

کلمان هوار (۱۳۹۱ش)، ایران و تمدن ایرانی، ترجمه حسن انوشه، تهران، امیر کبیر

پورشریعتی، پروانه (۱۴۰۱ش)، افول و سقوط شاهنشاهی ساسانی، ترجمه آوا واحدی نوایی، تهران، نشر نی

ساوران، اسکات (۱۳۹۹ش) اعراب و ایرانیان، ترجمه سمانه کدخدایی مرغزار، تهران، علم

شاکد، شائول (۱۳۸۱ش)، از ایران زرتشتی تا اسلام، ترجمه مرتضی ثاقب فر، تهران، ققنوس

جفری، آرتور (۱۳۷۲ش)، واژه‌های دخیل در قرآن، ترجمه فریدون بدره‌ای، تهران، توس

--

عنوان درس به فارسی نظام آموزشی در تمدن اسلامی	تعداد واحد: نظری: ۲ واحد عملی: ندارد	نوع درس: تخصصی	دروس پیش‌نیاز: ندارد
عنوان درس به انگلیسی Educational system in Islamic civilization	تعداد ساعت: نظری: ۳۲ عملی: ندارد	آموزش تکمیلی عملی: ندارد	

هدف درس: شناخت تحلیلی از مبانی و تحولات تاریخی نظام آموزشی در قلمرو جهان اسلام

سرفصل درس

- مفهوم شناسی علم در آموزه های قرآنی و روایی و سیره معصومین (ع)
- مفهوم شناسی علم در علوم عقلی و نقلی در تمدن اسلامی
- طبقه بندی علوم نزد علمای مسلمان
- ادوار تاریخی آموزش در تمدن اسلامی
- مراکز مهم آموزش عالی در اسلام
- مدیریت علمی و مالی مراکز علمی
- آخرین دیدگاه‌ها مربوط به پیدایش مدارس و نقد آنها
- روش‌های فراگیری و فرداهی و نقد دیدگاه‌ها
- مساله پژوهش در نظام تعلیم و تربیت مسلمانان
- روش‌های پژوهش در میان عالمان مسلمان
- نگارش متون علمی و شیوه ارجاع‌دهی و استناد به متون
- کتابت و استنساخ و وثاقت متن

روش ارزیابی (درصد)

ارزشیابی مستمر	میان ترم	آزمون های نهایی	پروژه
۲۰ درصد	۲۰ درصد	آزمون‌های نوشتاری: ۴۰ درصد	۲۰ درصد
		عملکردی: درصد	

فهرست منابع فارسی و عربی

- شهید ثانی، زین الدین بن علی، (۱۳۹۶ش)، منیه المرید فی ادب المفید و المستفید، تحقیق رضا المختاری، قم، بوستان کتاب
- نصر، سید حسین، (۱۳۹۳ش)، علم و تمدن در اسلام، ترجمه احمد آرام، تهران، انتشارات علمی و فرهنگی
- بکار، عثمان، (۱۳۸۹ش)، طبقه بندی علوم نزد حکمای مسلمان، ترجمه جواد قاسمی، مشهد، آستان قدس رضوی
- روزنتال، فرانتس، (۱۹۸۳) مناهج البحث العلمی عند علماء المسلمین، ترجمه انیس فریحه، بیروت، دارالثقافه
- مجموعه من المؤلفین، (۱۹۹۰)، التریبه العربیه الاسلامیه، الممارسات و المؤسسات، الاردن، مؤسسه آل البيت للفکر الاسلامی

فهرست منابع انگلیسی

- Tibawi, Abdul Latif, (1972), Islamic Education: Its Traditions and Modernization into the Arab National Systems, London, Luzac.
- Makdisi, George, (1981), The Rise of Collages, Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Rosental, Frantz, (2006), Knowledge Triumphan, The Concept of Knowledge in Medieval Islam, Leiden Brill.
- Rosental, Frantz, (1947), The Technique and Approach of Muslim Scholarship, Roma.
- Brentjes, Sonja, (2018), Teaching and learning the Science in Islamicte Societies (800-1700), Turnhout, Belgium, BrepolsPublisher

عنوان درس به فارسی شرقشناسی و مطالعات اسلامی	تعداد واحد: نظری: ۲ واحد عملی: ندارد	نوع درس: تخصصی	دروس پیش‌نیاز: ندارد
عنوان درس به انگلیسی Orientalism and Islamic Studies	تعداد ساعت: نظری: ۳۲ عملی: ندارد	آموزش تکمیلی عملی: ندارد	

هدف درس: آشنایی با پیدایش، تطور و دستاورد خاورشناسی با تأکید بر مطالعات اسلامی

سرفصل درس

- مفهوم شرق و غرب

- تحولات غرب در پایان قرون وسطی

- کلیات تاریخ سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی غرب در دوران مدرن

- ظهور، مفهوم، دامنه و عوامل مؤثر در شرقشناسی

- مصرشناسی؛ هند شناسی؛ چین شناسی، ژاپن شناسی؛ ایران شناسی؛ ترک شناسی

- شرقشناسی و مطالعات اسلامی

- مطالعات اسلامی در کشورهای مختلف غربی (دانشگاه‌ها و مؤسسات علمی در غرب و در جهان اسلام)

- کنگره‌ها و منشورات مربوط به مطالعات اسلامی

- مجلات علمی غربی در زمینه مطالعات اسلامی (در غرب و نیز در کشورهای اسلامی)

- زمینه‌های مطالعات اسلامی در غرب (فهرست نگاری، انتشار انتقادی متون، تهیه معاجم، مطالعات قرآن، تفسیر، حدیث، فقه،

سیره، تاریخ اسلام، -فرق و مذاهب، علوم، هنر و معماری، باستان شناسی، سکه شناسی)

-مزایا، کاستی‌ها و تأثیر شرقشناسی

روش ارزیابی (درصد)

ارزشیابی مستمر	میان ترم	آزمون های نهایی	پروژه
۲۰ درصد	۲۰ درصد	آزمون های نوشتاری: ۴۰ درصد	۲۰ درصد
		عملکردی: درصد	

فهرست منابع فارسی و عربی

- الویری، م.، (۱۳۸۱ش)، مطالعات اسلامی در غرب، تهران، سمت
- بدوی، عبدالرحمن، (۱۹۹۳)، موسوعه المستشرقون، بیروت، دارالعلم للملایین
- العقیقی، ن.، (۲۰۰۶)، المستشرقون، قاهره، دارالمعارف
- فوک، ی.، (۲۰۰۱)، تاریخ حرکت الاستشراق، بیروت، دارالمدار الاسلامی
- المقداد، م.، (۱۹۹۲)، تاریخ الدراسات العربیه فی فرنسا، کویت، عالم المعرفة
- المنجد، ص.، (۱۹۷۸)، المستشرقون الألمان، بیروت، دار الكتاب الجديد
- همتی، ع. (۱۳۸۶ش)، تاریخچه شرق شناسی: کاوشی در سیر مطالعات اسلامی در غرب، مشهد، انتشارات جهاد دانشگاهی

فهرست منابع انگلیسی

- Al-Azmeh, A., (2010), Review of "German orientalism: The study of the Middle East and Islam from 1800 to 1945," Culture and Religion, 10: 1, pp. 96-98
- Abdel-Malek, A., (1963), "Orientalism in Crisis," Diogenes, 11, pp. 103-140
- Almond, I., (2007), The New Orientalists, London
- I. B. Tauris; App, U., (2010), The Birth of Orientalism, Philadelphia, Univ. of Pennsylvania Press
- Brodeur, P., (2001&2002), "The Changing Nature of Islamic Studies and American Religious History," I and II, The Muslim World, 91, pp. 71-98 and 92, pp. 185-208
- Clubb, O. E., (1958), "Soviet Oriental Studies and the Asian Revolution," Pacific Affairs, 31: 4, pp. 380-389
- Dirlik, A., (1996), "Chinese history and the question of orientalism", History and Theory, 35: 4, pp. 96-118
- Fierro, M., (1995), "Spanish Scholarship on Islamic Law," Islamic Law and Society, 2: 1, pp. 43-70

- Gleave, R., (2008), "The 'Future' of Islamic Studies: A Clutch of Conferences," *Journal of Qur'anic Studies*, 10: 1, pp. 153-156
- Graf, A. et al. (eds.), (2011), *Orientalism and Conspiracy*, London, I. B. Tauris
- Hourani, A., (1980), *Europe and the Middle East*, Berkeley, Univ. of California Press
- Huntington, S. P., (1996), *The clash of civilizations and the remaking of world order*, NY, Simon & Schuster
- Khalifa, M., (1989), *Sublime Quran and Orientalism*, Karachi, International Islamic Publishers
- Krüger, H., (2000-2001), "The Study of Islamic Law in Germany: A Review of Recent Books on Islamic Law," *Journal of Law and Religion*, 15: No. 1/2, pp. 303-330
- Kren, M., (1998), "The emigration of German sinologists 1933-1945 Notes on the history and historiography of Chinese Studies," *Journal of the American Oriental Society*, 118: 4, pp. 507-529
- Macfie, A. L., (2001), *Orientalism: A Reader*, NY, NY, New York University Press
- Morrison, A., (2009), "Applied Orientalism" in British India and Tsarist Turkestan," *Comparative Studies in Society & History*, 51: 3, pp. 619-647
- Naumkin, V. (ed.), (2004), *Russian Oriental Studies*, Leiden, Brill
- Neuwirth, A., (2007), "Orientalism in Oriental Studies? Qur'anic Studies as a Case in Point," *Journal of Qur'anic Studies*, 9: 2, pp. 115-127
- Iranian Studies in Europe and Japan, (1987), *Iranian Studies*, 20: 2/4
- Rogan, E. (1997), "No Debate: Middle East Studies in Europe," *Middle East Report*, No. 205, pp. 22-24
- Said, E. W., (1979), *Orientalism*, NY, Vintage Books
- Scaar, S., (1979), "Orientalism at the service of imperialism," *Race & Class*, 21: 1, pp. 67-80
- Tibawi, A. L., (1964), "English-speaking orientalists," I and II, *The Muslim World*, 53: 3 and 4, pp. 185-204 and 298-313
- Ward, W.D., (2018), "Orientalism and Study of the Pre-Modern Middle East," *Athens Journal of Mediterranean Studies*- 4: 1, pp. 7-18
- Wokoeck, U., (2009), *German Orientalism*, NY, Routledge

عنوان درس به فارسی فرهنگ و تمدن اسلامی: مبانی و آراء	تعداد واحد: نظری: ۲ واحد عملی: ندارد	نوع درس: تخصصی	دروس پیش‌نیاز: ندارد
عنوان درس به انگلیسی Islamic culture and civilization: basics and theories	تعداد ساعت: نظری: ۳۲ عملی: ندارد	آموزش تکمیلی عملی: ندارد	

هدف درس: شناخت تخصصی دانشجویان با مبانی، مفاهیم و مهم‌ترین آراء و نظریه‌ها درباره فرهنگ و تمدن اسلامی

سرفصل درس

۱. کلیات

- چیستی فرهنگ و تمدن
- انسان بنیادی فرهنگ و تمدن و دین بنیادی آرمان شهر
- نسبت میان دین با فرهنگ
- تعریف و مفهوم ملکی فرهنگ اسلام و تفاوت آن با تعریف و مفهوم وصفی فرهنگ اسلامی
- تعریف و مفهوم ملکی تمدن اسلامی و تفاوت آن با تعریف و مفهوم وصفی تمدن اسلامی
- نسبت میان فرهنگ و تمدن اسلام و فرهنگ و تمدن اسلامی
- نسبت، تعامل و تقابل میان فرهنگ و تمدن اسلامی با دیگر فرهنگ‌ها و تمدن‌ها
- مفهوم ثابت و متغیر در فرهنگ و تمدن اسلامی
- دوره‌بندی تمدن اسلامی

۲. مبانی

- مبانی فرهنگ و تمدن اسلامی از منظر قرآن
- مبانی و آموزه‌های فرهنگی و تمدنی در سنت و سیره معصومان(ع)

- جایگاه و نقش مبنایی انسان در فرهنگ و تمدن از منظر اسلام
- جایگاه و نقش مبنایی علم در فرهنگ و تمدن از منظر اسلام
- جایگاه و نقش مبنایی اخلاق در فرهنگ و تمدن از منظر اسلام
- جایگاه و نقش اقتصاد در فرهنگ و تمدن از منظر اسلام
- جایگاه و نقش سیاست و دولت در فرهنگ و تمدن از منظر اسلام
- ۴. آراء و نظریه‌ها

- بررسی مهم ترین آراء:

۱. خودبنیادی فرهنگ و تمدن اسلامی ۲. ترکیبی: اسلامی- عربی ۳. ترکیبی: اسلامی- ایرانی ۴. جوهره غیر اسلامی تمدن اسلامی ۵. وحدت درعین کثرت

روش ارزیابی (درصد)

ارزشیابی مستمر	میان ترم	آزمون های نهایی	پروژه
۲۰ درصد	۲۰ درصد	آزمون های نوشتاری: ۴۰ درصد	۲۰ درصد
		عملکردی: درصد	

فهرست منابع فارسی و عربی

- اسعدی، محمد، (۱۴۰۰ش)، دانش قرآنی محکم و متشابه، قم، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه
- بابایی، حبیب الله، (۱۳۹۹ش)، جستارهای نظری در اسلام تمدنی، قم، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی
- بابایی، حبیب الله، (۱۳۹۹ش)، تنوع و تمدن اندیشه اسلامی، قم، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی
- چیستی تمدن (مجموعه مقالات)، (۱۳۹۸ش)، ترجمه سید محمد حسین صالحی، قم، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی
- یزدان پناه، سید یدالله، (۱۴۰۱ش)، چیستی و نحوه وجود فرهنگ، قم، کتاب فردا
- بیات، علی، (۱۳۹۳ش)، بایسته های دوره بندی تمدن اسلامی، نشزیه نقد و نظر، سال نوزدهم شماره پیاپی ۷۴
- طوسی، نصیرالدین، (۱۳۶۰ش)، اخلاق ناصری، تصحیح مجتبی مینوی و علیرضا حیدری، تهران، شرکت سهامی انتشارات خوارزمی

- امیری، علی، (۱۳۹۲ش)، خرد آواره: ظهور و زوال عقلانیت در جهان اسلام، کابل، انتشارات امیری
- نصر، سیدحسین، (۱۳۵۹ش)، علم و تمدن در اسلام، ترجمه احمد آرام، تهران، انتشارات خوارزمی
- معینی، جهانگیر، (۱۳۷۴ش)، نظریه و فرهنگ، تهران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
- بابایی، حبیب الله، (۱۳۹۳ش)، کاوش‌های نظری در الهیات و تمدن، قم، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی
- ابن‌خلدون، (۱۳۵۹ش)، مقدمه، ترجمه محمد پروین گنابادی، تهران، بنگاه ترجمه و نشر کتاب
- میکل، آندره، (۱۳۸۱ش)، اسلام و تمدن اسلامی، ترجمه حسن فروغی، تهران، سمت
- عبدالرحمن بدوی، (۱۹۴۶)، التراث اليونانی فی الحضاره الاسلامیه، قاهره، مکتبه النهضه المصریه
- احمد امین، (۱۹۶۹)، احمدامین، فجرالاسلام، بیروت، دارالکتاب العربی
- متز، آدام، (۱۳۶۲ش)، تمدن اسلامی در قرن چهارم هجری، ترجمه علیرضا قراگزلو، تهران، امیرکبیر
- لش، کریستوفر، (۱۳۸۲ش)، مسائل نظری فرهنگ (مجموعه مقالات)، مجله ارغنون، شماره ۱۸، تهران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
- آشوری، داریوش، (۱۳۸۱ش)، تعریف‌ها و مفهوم فرهنگ، تهران، انتشارات آگاه
- قانع عزآبادی، احمدعلی، (۱۳۷۱ش)، علل انحطاط تمدنها از دیدگاه قرآن، تهران، مرکز چاپ و نشر سازمان تبلیغات اسلامی
- شریعتی، علی، (۱۳۷۲ش)، تاریخ تمدن، تهران، موسسه تنظیم و نشر آثار
- مطهری، مرتضی، (۱۳۹۱ش)، خدمات متقابل اسلام و ایران، تهران، انتشارات صدرا
- دیباچی، سیدمحمدعلی، (۱۳۸۷ش)، پیامبران دولتمرد: پژوهشی درباره مدل‌های حکومت دینی در قرآن، تهران، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی
- پیروزمند، علیرضا، (۱۳۹۵ش)، مبانی و الگوی مهندسی فرهنگی، قم، تمدن نوین اسلامی

سرفصل دروس اختیاری

عنوان درس به فارسی نقد منابع تاریخ اسلام	تعداد واحد: نظری: ۲ واحد عملی: ندارد	نوع درس: اختیاری	دروس پیش‌نیاز: ندارد
عنوان درس به انگلیسی Criticism of Islamic history sources	تعداد ساعت: نظری: ۳۲ عملی: ندارد	آموزش تکمیلی عملی: ندارد	

هدف درس: نقد منابع اصلی تاریخ، فرهنگ و تمدن ملل اسلامی به منظور مهارت افزایی دانشجویان در بهره‌گیری علمی و عملی از آنها در مطالعات تاریخی و تمدن

سرفصل درس

-تعریف منبع و منبع تاریخی و انواع آن، ضرورت نقد و نقد منابع تاریخی و منابع تاریخ اسلام در مطالعات مربوط به تاریخ و فرهنگ و تمدن اسلام

-پیشینه نقد منبع در مفهوم کلی نزد مورخان مسلمان و پیشینه آن در تاریخ نگاری نوین

- ارکان اصلی نقد منابع به ترتیب منطقی: ۱. نقد منتقد(شروط علمی و اخلاقی آن)۲. نقد مؤلف: خاستگاه و پایگاه اجتماعی، اقتصادی، علمی، مذهبی و فرقه ای و سیاسی۳. نقد متن (۱. نقد متن حدیث: نقد سندی یا روایی، نقد درایی یا محتوایی، نقد متن کتاب (نقد صوری، نقد محتوایی)

هر دانشجو موظف است پس از ارائه طرح و مباحث کلی درس توسط استاد، موضوعات یا منابعی را الزاماً مرتبط با موضوع رساله خود برای تکلیف کلاسی انتخاب و نتایج تحقیق را هفتگی در کلاس برای بررسی و نقد ارائه کند.

روش ارزیابی (درصد)

ارزشیابی مستمر	میان ترم	آزمون های نهایی	پروژه
۲۰ درصد	۲۰ درصد	آزمون های نوشتاری: ۴۰ درصد	۲۰ درصد
		عملکردی: درصد	

فهرست منابع فارسی و عربی

- نوئل کارول، (۱۳۹۳ش)، در باره فلسفه نقد، ترجمه صالح طباطبایی، تهران، نشر نی
- پاکتچی، احمد، (۱۳۹۰ش)، نقد متن، تهران، دانشگاه امام صادق(ع)
- سقاوی، محمد بن عبدالرحمن، بی تا، الاعلان بالتوبیخ لمن ذم اهل التاریخ، بیروت، دارالکتب العلمیه
- اسماعیلی حبیب الله و قادری، منیر، (۱۳۸۹ش)، نقد تاریخی، تهران، خانه کتاب ایران
- عزیزی، حسن، (۱۳۹۲ش)، نقد و بررسی منابع تاریخ فتوح در سه قرن اول هجری با رویکرد به فتوح ایران، قم، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه
- موتزکی، هارالد(۱۳۸۶ش)، زندگی نامه حضرت محمد(بررسی منابع)، ترجمه محمد تقی اکبری و عبدالله عظیمایی، مشهد، بنیاد پژوهشهای آستان قدس رضوی
- ابن ندیم، محمد بن اسحاق، (۱۳۶۶ش)، الفهرست، تهران، انتشارات امیرکبیر
- حاجی خلیفه؛ مصطفی بن عبدالله، بی تا، کشف الظنون، بیروت، دار احیاء التراث العربی
- اسماعیل پاشا بغدادی؛ (۱۳۶۴ق)، ایضاح المکنون، بیروت، مطبعه المعارف
- سماعیل پاشا بغدادی؛ (۲۰۰۸)، هدیه العارفین، بیروت، داراحیاء التراث العربی
- سید اعجاز حسین نیشابوری، (۱۴۰۹ق)، کشف الحجب و الاستار، قم، کتابخانه عمومی آیت الله مرعشی
- شیخ آقابزرگ تهرانی؛ (۱۴۰۳ق)، الذریعه الی تصانیف الشیعہ، بیروت، دارالاضواء
- بروکلمان، کارل، (۲۰۰۶)، تاریخ الادب العربی، قم، دارالکتاب الاسلامی
- سزگین، فواد، (۱۴۱۱ق)، تاریخ التراث العربی، ریاض، جامعه الامام محمد بن سعود
- چارلز استوری، (۱۳۶۲ش)، ادبیات فارسی استوری، ترجمه کریم کشاورز و همکاران، تهران، موسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی
- سواژه، ژان، (۱۳۶۶ش)، مدخل تاریخ شرق اسلامی، ترجمه نوش آفرین انصاری، تهران، مرکز نشر دانشگاهی
- پاکتچی، احمد، (۱۳۹۲ش)، روش شناسی تاریخ، تهران، انتشارات دانشگاه امام صادق(ع)
- ساماران، شارل و همکاران، (۱۳۸۹ش)، روش های پژوهش در تاریخ، ترجمه ابوالقاسم بیگناه و همکاران، مشهد، بنیاد پژوهش های اسلامی
- جمعی از مولفان، (۱۳۷۸ش)، نقد و بررسی منابع سیره نبوی، تهران، انتشارات سمت

زرین کوب عبدالحسین، (۱۳۷۰ش)، تاریخ در ترازو، تهران، انتشارات امیر کبیر

اسد رستم، (۱۳۹۲ش)، نقد تاریخی، ترجمه سید محمد رضی مصطفوی نیا و حسن حضرتی، تهران، انتشارات سمت و پژوهشکده تاریخ اسلام

فهرست منابع انگلیسی

Jackson, J.R. (1989), Historical Criticism and Meaning of the Texts, Routledge

عنوان درس به فارسی تاریخ نگاری در اسلام	تعداد واحد: نظری: ۲ واحد عملی: ندارد	نوع درس: اختیاری	دروس پیش نیاز: ندارد
عنوان درس به انگلیسی History of Historygraphy in Islam	تعداد ساعت: نظری: ۳۲ عملی: ندارد	آموزش تکمیلی عملی: ندارد	

هدف درس: بررسی سیر تحول مفهوم تاریخ در اندیشه مورخان مسلمان بر اساس آثار مکتوب آنان و تحلیل زمینه‌ها و عوامل موثر در رشد و تحول، شکوفایی و ضعف و رکود آن در هر دوره و دستاوردهای آن

سرفصل درس

- تاریخ و تاریخ نگاری در دو مفهوم سنتی و نوین
- زمینه‌ها و سنت‌های تاریخ نگاری پیش از اسلام و تأثیر آنها بر تاریخ نگاری اسلامی: ۱. عربی ۲. یهودی ۳. مسیحی - بیزانسی ۴. ایرانی ۵. یونانی
- منشا اصلی پیدایش تاریخ نگاری اسلامی: ۱. قرآن ۲. حدیث
- مراحل شکل‌گیری: ۱. سنت و نقل شفاهی آگاهی‌های تاریخی ۲. تک نگاری‌های تاریخی ۳. جوامع نگاری‌های تاریخی
- رویکردهای تاریخی مورخان مسلمان و مختصات هر کدام: رویکردهای دینی، سیاسی، ادبی، رویکرد اجتماعی
- سیر و تحول تاریخ نگاری در سرزمین‌های اسلامی: در جزیره العرب، عراق، مصر و شام، ایران، مغرب و آندلس، شبه قاره هند
- هر دانشجو موظف است پس از ارائه طرح و مباحث کلی درس توسط استاد، موضوعات یا منابعی را الزاماً مرتبط با موضوع رساله خود برای تکلیف کلاسی انتخاب و نتایج تحقیق را هفتگی در کلاس برای بررسی و نقد ارائه کند.

روش ارزیابی (درصد)

ارزشیابی مستمر	میان ترم	آزمون های نهایی	پروژه
۲۰ درصد	۲۰ درصد	آزمون های نوشتاری: ۴۰ درصد	۲۰ درصد
		عملکردی: درصد	

فهرست منابع فارسی و عربی

- ابن ندیم، محمد بن اسحاق، (۱۳۶۶ش)، الفهرست، تهران، انتشارات امیرکبیر
- شیخ طوسی، ابوجعفر محمدبن حسن، (۱۳۴۸ش)، اختیار معرفه الرجال، مشهد، دانشکده الهیات و معارف اسلامی
- شیخ طوسی، ابوجعفر محمدبن حسن (۱۴۱۷ق)، الفهرست، بی جا، موسسه نشرالفقاهه
- نجاشی، احمد بن علی، (۱۴۱۶ق)، الرجال، قم، موسسه النشرالاسلامی
- ذهبی، محمد بن احمد، (۱۴۱۶ق) میزان الاعتدال فی نقد الرجال، بیروت، دارالکتب العلمیه
- یاقوت حموی، (۱۴۰۰ق)، معجم الادباء، بیروت، دارالفکر
- عبدالعزیز الدوری، (۱۹۶۰)، بحث فی نشاه علم التاریخ عند العرب، بیروت، المطبعه الکاثولیکیه
- حاجی خلیفه؛ مصطفی بن عبدالله، بی تا، کشف الظنون، بیروت، دار احیاء التراث العربی
- اسماعیل پاشا بغدادی، (۱۳۶۴ق)، ایضاح المکنون، بیروت، مطبعه المعارف
- اسماعیل پاشا بغدادی، (۲۰۰۸)، هدیة العارفین، بیروت، داراحیاء التراث العربی
- سید اعجاز حسین نیشابوری، (۱۴۰۹ق) کشف الحجب و الاستار، قم، کتابخانه عمومی آیت الله مرعشی
- شیخ آقابزرگ تهرانی؛ (۱۴۰۳ق)، الذریعه الی تصانیف الشیعه، بیروت، دارالاضواء
- بروکلمان، کارل، (۲۰۰۶)، تاریخ الادب العربی، قم، دارالکتاب الاسلامی
- سزگین، فواد، (۱۴۱۱ق)، تاریخ التراث العربی، ریاض، جامعه الامام محمد بن سعود
- چارلز استوری، (۱۳۶۲ش)، ادبیات فارسی، ترجمه کریم کشاورز و همکاران، تهران، موسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی
- عبدالسلام ابن سعاده، (۱۹۵۰)، دلیل مورخ المغرب الاقصی، تطوان، مغرب
- صلاح الدین المنجد، (۱۹۵۶)، المورخون الدمشقیون، مصر، مطبعه مصر
- صلاح الدین المنجد، (۱۹۵۷)، لمورخون الدمشقیون فی العهد العثماني، بغداد، دارالکتاب الجدید
- راجر اسپالدینگ و کریستوفر پارکر، (۱۳۹۲ش)، مقدمه ای بر تاریخ نگاری، ترجمه محمد تقی ایمان پور، تهران، پژوهشکده تاریخ اسلام
- پاکتچی، احمد، (۱۳۹۲ش)، روش شناسی تاریخ، تهران، انتشارات دانشگاه امام صادق (ع)

- چیس. اف. رابینسون، (۱۳۹۳)، تاریخ نگاری اسلامی، ترجمه محسن الویری، تهران، انتشارات سمت
- کنراد هیرشler، (۱۳۹۵ش)، تاریخ نگاری عربی در دوره میانه، ترجمه زهیر صیامیان گرجی، تهران، انتشارات سمت
- گئورگ ایگرس، (۱۳۸۹ش)، تاریخ نگاری در سده بیستم، ترجمه عبدالحسین آذرنگ، تهران، انتشارات سمت
- ژان سواژه، (۱۳۶۶ش)، مدخل تاریخ شرق اسلامی، ترجمه نوش آفرین انصاری، تهران، مرکز نشر دانشگاهی
- گریگور شولر، (۱۳۹۳ش)، شفاهی و مکتوب در نخستین سده‌های اسلامی، ترجمه نصرت نیل ساز، تهران، حکمت
- آنتونی براندریچ، (۱۳۹۶ش)، رویارویی با منابع: راهنمای پژوهش و نگارش تاریخ، ترجمه محمدغفوری، تهران، انتشارات سمت
- سجادی، صادق، (۱۴۰۰ش)، تاریخ نگاری در قلمرو اسلام، تهران، فرهنگ جاوید

عنوان درس به فارسی اسلام و غرب	تعداد واحد: نظری: ۲ واحد عملی: ندارد	نوع درس: اختیاری	دروس پیش‌نیاز: ندارد
عنوان درس به انگلیسی Islam and the West	تعداد ساعت: نظری: ۳۲ عملی: ندارد	آموزش تکمیلی عملی: ندارد	

هدف درس: شناخت تحلیلی از پیشینه ارتباط و تعامل و تقابل اسلام و مسلمانان با مسیحیت و تمدن غربی از آغاز ظهور اسلام تا دوره معاصر

سرفصل درس

- برخورد اسلام و مسیحیت
- اولین مجادلات فکری و دینی در عصر اموی و عباسی
- مروری بر آثار جدلی و ردیه نویسی میان مسلمانان و مسیحیان
- تأثیر تمدن یونانی و بیزانسی بر تمدن اسلامی و نقش نهضت ترجمه
- تأثیر تمدن اسلامی بر اروپای قرون وسطی و نقش مکتب ترجمه طلیطله
- تلقی اروپائیان از اسلام و مسلمانان
- اوج تقابل‌های اروپائیان با مسلمانان در جنگ‌های صلیبی و پیامدهای آن
- امپراتوری عثمانی و دولت‌های اروپایی از ستیز تا سازش
- سیاست استعماری اروپا در برابر جهان اسلام
- واکنش مسلمانان در برابر استعمار غرب
- تبشیر و خاورشناسی و سیطره فرهنگی بر مسلمانان
- واکنش مسلمانان در برابر خاورشناسان و مسیونرها

-نهضت بیداری و آغاز تعاملات فکری و فرهنگی با تمدن غربی

-مساله غرب و نحوه مواجهه مسلمانان با غرب

-آینده اسلام و غرب

روش ارزیابی (درصد)

ارزشیابی مستمر	میان ترم	آزمون های نهایی	پروژه
۲۰ درصد	۲۰ درصد	آزمون های نوشتاری: ۴۰ درصد	۲۰ درصد
		عملکردی: درصد	

فهرست منابع فارسی و عربی

-وات، ویلیام مونتگمری، (۱۳۷۳ش)، برخورد آرای مسلمانان و مسیحیان تفاهمات و سوء تفاهمات، ترجمه محمد حسین آریا، تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی

-وات، ویلیام مونتگمری، (۱۳۸۷ش)، تاثیر اسلام بر اروپای قرون وسطی، ترجمه حسین عبدالمحمدی، قم، موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی

-حائری، عبدالهادی، (۱۴۰۰ش)، نخستین رویارویی های اندیشه گران ایران با دو رویه تمدن بورژوازی غرب، تهران، امیر کبیر

-هانت، شیرین، (۱۳۸۰ش)، آینده اسلام و غرب، ترجمه همایون مجد، تهران، نشر فرزانه نو

-امیری وحید، مجتبی، (۱۳۸۶ش)، نظریه برخورد تمدنها: هانتینگتون و منتقدانش، تهران، وزارت امور خارجه

-بیدهام، برایان، (۱۳۸۶ش)، "اسلام و غرب"، در نظریه برخورد تمدنها: هانتینگتون و منتقدانش، ترجمه و ویرایش مجتبی امیری وحید، تهران، وزارت امور خارجه.

-مجموعه من المؤلفین، (۱۹۷۰)، اثر العرب و الاسلام فی النهضه الاوربيه، قاهره، الهيئه العامه المصريه للتأليف و النشر

-علی یونس، فتحي، (۱۹۹۶)، اثر العرب و المسلمين فی الحضاره الاوربيه، قاهره، المنظمه العربيه للتربيه و الثقافه و العلوم.

-حنفی، حسن، (۲۰۰۶)، مقدمه فی علم الاستغراب، قاهره، المؤسسة الجامعية للدراسات والنشر

-حمدي زفروق، محمود، (۱۹۸۶)، الاسلام فی الفكر الغربی، الكويت، دارالقلم

-حورانی، آلبرت، (۱۹۹۴)، الاسلام فی الفكر الاوربي، بيروت، الاهليه للنشر و التوزيع

- Watt, W. Montgomery, (1998), Islam and Christianity Today, London, Routledge.
- Blanks, David R. and Frassetto, Michael, (1999), Western Views of Islam in Medieval and Early Modern Europe, New York, St. Martin's Press.
- Goddard, Hugh, (2000), A History of Christian Muslim Relations, Edinburgh, Edinburgh university press.
- Saikal, Amin, 2003, Islam and the West Conflict or Cooperation?, New York, Palgrave Macmillan.
- Grypeou, Emmanouela; Swanson, Mark, and Thomas, David, 2006, The Encounter of Eastern Christianity with Early Islam, Leiden, Brill.
- Lewis, Bernard, 1993, Islam and West, Oxford, Oxford University Press.

عنوان درس به فارسی سیر اندیشه سیاسی و اجتماعی در جهان اسلام	تعداد واحد: نظری: ۲ واحد عملی: ندارد	نوع درس: اختیاری	دروس پیش‌نیاز: ندارد
عنوان درس به انگلیسی The course of political and social thought in the Islamic world	تعداد ساعت: نظری: ۳۲ عملی: ندارد	آموزش تکمیلی عملی: ندارد	

هدف درس: مطالعه و تحقیق درباره سیر اندیشه‌های سیاسی و اجتماعی در جهان اسلام و نقش آنها در رویدادها و تحولات تاریخ فرهنگی - تمدنی اسلام

سرفصل درس

آراء و اندیشه‌های سیاسی

زمینه‌ها و عوامل پیدایش اندیشه‌های سیاسی جهان اسلام در قالب سه جریان اصلی سنی، شیعی و خارجی

۱. تشیع بر محور امامت: پیدایش و شکل‌گیری در دوره حیات امامان شیعه (ع)، انشعابات سیاسی درون جریانی (امامیه، کیسانیه، غلات، زیدیه، اسماعیلیه) تا پایان دوره امامت، فرآیند و روند اشاعه تاریخی پس از دوره امامت، نقش و کارکرد، قیام‌ها و دولت‌های شیعی در دوره امامت و غیبت تا سقوط خلافت بغداد، نقد تاریخی به کارنامه سیاسی شیعیان

۲. تسنن بر محور خلافت: پیدایش و شکل‌گیری در سه قرن نخست هجری، تحول و تجزیه سیاسی درون جریانی در طول تاریخ اسلام (اشاعره، مرجئه، اهل حدیث، معتزله، شعوبیه)، فرآیند و روند اشاعه تاریخی، قیام‌ها و دولت‌های سنی مذهب تا سقوط دولت عثمانی

۳. خوارج: پیدایش و شکل‌گیری در قرن نخست هجری، انشعابات درون جریانی (محکمه، ازرقه، اباضیه، صفریه، عجارده، نجدات)، فرآیند و روند اشاعه تاریخی در قرون اولیه اسلامی، شورش‌ها و دولت‌های خارجی مذهب در سرزمین‌های اسلامی

آراء و اندیشه‌های اجتماعی

زمینه‌ها و عوامل اجتماعی ظهور آراء و اندیشه‌های اجتماعی در جهان اسلام

۱. تنوع قومی و ساختار اجتماعی

۲. تنوع مبنای و منابع فکر اجتماعی (اسلامی = مبنای امت؛ غیراسلامی = سنت‌ها و گرایش‌های قبیله‌ای)

۳- اندیشه اجتماعی متفکران مسلمان و آثار آنان : ۱. ابونصر فارابی ۲. ابوریحان بیرونی ۳. امام محمدغزالی ۴. خواجه نصیرالدین طوسی ۵. ابن خلدون

روش ارزیابی (درصد)

ارزشیابی مستمر	میان ترم	آزمون های نهایی	پروژه
۲۰ درصد	۲۰ درصد	آزمون های نوشتاری: ۴۰ درصد	۴۰ درصد
		عملکردی: درصد	

فهرست منابع فارسی و عربی

- اشعری قمی، ابوالحسن (۱۳۶۱ش)، المقالات و الفرق، به کوشش محمد جواد مشکور، تهران، انتشارات علمی فرهنگی
- اشعری قمی، ابوالحسن، (۱۹۲۰م)، مقالات الاسلامیین و اختلاف المصلین، به کوشش هلموت ریتز، استانبول
- نوبختی، حسن بن موسی (۱۹۳۱م)، فرق الشیعه، به کوشش هلموت ریتز، استانبول
- ابوحاتم رازی، احمد بن حمدان، (۱۳۹۲ق)، الزینه، به کوشش عبدالله سلوم سامرای، بغداد، دارالحریه
- عبدالقاهر بغدادی، ابومنصور (۱۹۹۷م)، الفرق بین الفرق، بیروت، دارالافاق الجدیده
- شهرستانی، محمد بن عبدالکریم (۱۴۱۵ق)، الملل و النحل، بیروت، دار المعرفه
- ابن حزم، علی بن احمد (۱۴۲۶ق)، الفصل فی الملل و النحل، تحقیق محمد ابراهیم نصر، بیروت، دارالجیل
- دفتری، فرهاد (۱۳۸۶ش)، تاریخ و عقاید اسماعیلی، ترجمه فریدون بدره‌ای، تهران، نشر و پژوهش فرزاد روز
- مسجد جامعی، محمد (۱۳۶۹ش). زمینه‌های تفکر سیاسی در قلمرو تشیع و تسنن، تهران، الهدی
- ولهاوزن، یولیوس (۱۳۷۵ش)، الشیعه و الخوارج، ترجمه محمودرضا افتخار زاده، تهران، معارف
- ممتحن، حسینعلی (۱۳۹۶ش)، نهضت شعوبیه، تهران، انتشارات علمی فرهنگی
- قادری، حاتم (۱۳۹۹ش)، اندیشه‌های سیاسی در اسلام و ایران، تهران، سمت
- فیرحی، داوود (۱۳۹۱ش)، نظام سیاسی و دولت در اسلام، تهران، سمت
- مداخل مرتبط در دائره المعارف های انگلیسی، فارسی و عربی

- LaHood, Nelly (2013),Political Thought in Islam: A Study in Intellectual Boundaries, Routledge
- Rouayheb, Khaled (2015), Islamic Intellectual History in the Seventeenth Century, Cambridge University Press
- Black, Antony (2011), History of Islamic Political Thought From the Prophet to the Present, Edinburgh University Press

عنوان درس به فارسی تاریخ سیاسی-اجتماعی جهان نویین اسلام	تعداد واحد: نظری: ۲ واحد عملی: ندارد	نوع درس: اختیاری	دروس پیش‌نیاز: ندارد
عنوان درس به انگلیسی Socio-Political history of the Modern Muslim World	تعداد ساعت: نظری: ۳۲ عملی: ندارد	آموزش تکمیلی عملی: ندارد	

هدف درس: آشنایی با اوضاع و شرایط سیاسی کشورهای اسلامی در دوران معاصر

سرفصل درس

-تاریخ سیاسی جهان اسلام در دوران جدید
-جریان‌های فکری- عقیدتی در جهان اسلام (سده ۲۰-۱۹)
-شرایط سیاسی، اجتماعی و اقتصادی جهان اسلام در آغاز سده بیستم
-قدرت‌های بزرگ، جنگ‌های جهانی اول و دوم و استقلال کشورهای اسلامی
-اوضاع و تحولات سیاسی، اجتماعی و اقتصادی معاصر در کشورهای تازه تأسیس مسلمان در سده بیستم: ترکیه، لبنان عربستان، عراق، اردن، یمن،
-کشورهای حاشیه خلیج فارس
-مصر، سوریه، مغرب، الجزایر، تونس، لیبی، سودان و سایر کشورهای مسلمان آفریقا
-پاکستان و بنگلادش، افغانستان
-آسیای مرکزی، قفقاز، مالزی و اندونزی

روش ارزیابی (درصد)

ارزشیابی مستمر	میان ترم	آزمون‌های نهایی	پروژه
۲۰ درصد	۲۰ درصد	آزمون‌های نوشتاری: ۴۰ درصد	۲۰ درصد
		عملکردی: درصد	

فهرست منابع فارسی و عربی

- اسعدی، مرتضی (۱۳۶۶ش)، جهان اسلام، شیراز، دانشگاه شیراز
- کورنون، م.، (۱۳۶۶ش)، تاریخ معاصر آفریقا، ترجمه ا. صدقیانی، تهران، امیر کبیر
- نیک آئین، ح.، (۱۳۵۱ش)، ناسیونالیسم عرب از آغاز جنگ جهانی اول تا پایان جنگ جهانی دوم، تهران، بی نا
- بروکلمان، کارل، (۱۳۴۶ش)، تاریخ ملل و دول اسلامی، ترجمه ه. جزایری، تهران، بنگاه ترجمه و نشر کتاب
- نجاتی، غلامرضا، (۱۳۵۷ش)، جنبشهای ملی مصر از محمدعلی تا جمال عبدالناصر، تهران، جهان آرا
- عنایت، حمید، (۱۳۵۶ش)، سیری در اندیشه سیاسی عرب، تهران، جیبی
- عنایت، حمید، (۱۳۶۲ش)، اندیشه سیاسی در اسلام معاصر، ترجمه ب. خرمشاهی، تهران، خوارزم
- خدوری، مجید، (۱۳۶۶ش)، گرایش های سیاسی در جهان عرب، ترجمه عبدالرحمن عالم، تهران، انتشارات وزارت امور خارجه
- مداخل ذیربط در دائره المعارف های معتبر مانند $\square^2$ و $\square^3$ و دائره المعارف بزرگ اسلامی و دانشنامه جهان اسلام
- کتابهای سبز وزارت امور خارجه

فهرست منابع انگلیسی

- Drabble, J. H., (2000), An Economic History of Malaysia, c. 1800–1990: The Transition to Modern Economic Growth, UK, Palgrave Macmillan
- Sartori, P. (ed.), (2013), Explorations in the social history of modern Central Asia (19th-early 20th century), Leiden, Brill
- Fraser, T. G., (1980), The Middle East, 1914-79, London, Hodder
- Issawi, C., (1982), An Economic History of the Middle East and North Africa, NY, Columbia Univ. Press
- Hanretta, S., (2009), Islam and social change in French west Africa, Cambridge, Cambridge University Press
- Bölükbaşı, S., (2011), Azerbaijan: A Political History, London, I. B. Tauris
- Riaz, A., (2016), Bangladesh: A Political History since Independence, London, I. B. Tauris
- Bournoutian, G., (2021), From the Kur to the Aras: A Military History of Russia's Move into the South Caucasus and the First Russo-Iranian War, 1801-1813, Leiden, Brill
- Bayeh, J., (2017), A History of Stability and Change in Lebanon: Foreign Interventions and International Relations, London, I. B. Tauris
- Andaya, B. W. & L. Y. Andaya, (1982), A History of Malaysia, UK, Macmillan
- Sabaseviciute., G., 2021, Sayyid Qutb: An Intellectual Biography, NY, Syracuse Univ. Press
- Lorcin, P., (2006), Algeria and France, 1800-2000: Identity, Memory, Nostalgia, NY, Syracuse Univ. Pres

- Aljunied, K., (2019), *Islam in Malaysia: An Entwined History*, NY, Oxford Univ. Press
- Peyroulou, J-P., (2020), *Histoire de l'Algérie depuis 1988*, Paris, La découverte
- Russell, M. B., (1987), *First Modern Arab State: Syria and Faysal, 1918-1920*, Minneapolis, Bibliotheca Islamica
- Bowen, W. H., (2007), *The History of Saudi Arabia*, Westport, Greenwood
- Tineke Hellwig, T. & E. Tagliacozzo (eds.), 2009, *The Indonesia Reader: History, Culture, Politics*, Durham, Duke Univ. Press
- Salahuddin Ahmed, A. F., (2001), *India Pakistan Bangladesh: perspectives on history, society, and politics*, Kolkata, Readers Service
- Laroui, A., 2016, *The History of the Maghrib: An Interpretive Essay*, Trans. R. Manheim, New Jersey, Princeton Univ. Press
- Tibawi, A. L., (1969), *A Modern History of Syria Including Lebanon and Palestine*, London, Macmillan
- Vickers, A., (2005), *A History of Modern Indonesia*, Cambridge, Cambridge Univ. Press
- Abu Hakima, A. M., (1965), *History of Eastern Arabia, 1750-1800: The Rise and Development of Bahrain, Kuwait and Wahhabi Saudi Arabia*, Beirut, Khayats
- Khater, A. F., (2011), *Sources in the History of the Modern Middle East*, 2nd Ed., Boston, Cengage Learning
- Ahmida, A. A. (ed.), (2009), *Beyond Colonialism and Nationalism in the Maghrib: History, Culture and Politics*, US, Palgrave Macmillan
- Oyenyi, B.A., (2019), *The History of Libya*, Santa Barbara, Greenwood
- Martin W. Daly, M. W. (ed.), (1999), *The Cambridge History of Egypt, Vol. 2, Modern Egypt, From 1517 to the End of The 20th Century*, Cambridge, Cambridge Univ. Press
- Ageron, C. R., (1991), *Modern Algeria: A History from 1830 to the Present*, Trans. M. Brett, London, C. Hurst
- Commins, D., (2012), *The Gulf States: A Modern History*, London, I. B. Tauris
- Sorenson, D. S., 2013, *An Introduction to the Modern Middle East: History, Religion, Political Economy, Politics*, Boulder, Westview Press
- Talbot, I., (2010), *Pakistan: A Modern History*, London, Palgrave Macmillan
- Malik, I., (2008), *The History of Pakistan*, Westport, Greenwood
- Forsyth, J., (2013), *The Caucasus: A History*, Cambridge, Cambridge Univ. Press
- Jones, J. & Ridout, N. P., (2015), *A History of Modern Oman*, Cambridge, Cambridge Univ. Press
- Perkins, K., (2014), *A History of Modern Tunisia*, Cambridge, Cambridge Univ. Press
- Al-Rasheed, M. & R. Vitalis (eds.), (2004), *Counter-Narratives: History, Contemporary Society, and Politics in Saudi Arabia and Yemen*, US, Palgrave Macmillan
- Abu Nuwar, M., (2006), *The Development of Trans-Jordan 1929-1939: A History of the Hashemite Kingdom of Jordan*, Reading, Ithaca
- McCauley, M., (2002), *Afghanistan and Central Asia: A Modern History*, UK, Longman
- Holt, P. M., (1970), *A Modern History of the Sudan: From the Funj Sultanate to the Present Day*, Oxford, Oxford Univ. Press

- Wien, P., (2017), Arab Nationalism: The Politics of History and Culture in the Modern Middle East, NY, Routledge
- Marr, P., (2017), The Modern History of Iraq, NY, Routledge
- Robins, P., (2019), A History of Jordan, 2nd ed., Cambridge, Cambridge Univ. Press
- Smith, S. C., (2004), Britain's Revival and Fall in the Gulf: Kuwait, Bahrain, Qatar, and the Trucial States, 1950-71, London, RoutledgeCurzon
- Raghavan, S., (2013), 1971: A Global History of the Creation of Bangladesh, Cambridge, Massachusetts, Harvard University Press
- Cleveland, W. L. & M. Bunton, (2008), A History of the Modern Middle East, Boulder, Westview Press.

عنوان درس به فارسی تاریخ اجتماعی اسلام	تعداد واحد: نظری: ۲ واحد عملی: ندارد	نوع درس: اختیاری	دروس پیش‌نیاز: ندارد
عنوان درس به انگلیسی Social history of Islam	تعداد ساعت: نظری: ۳۲ عملی: ندارد	آموزش تکمیلی عملی: ندارد	

هدف درس: بررسی و تحلیل مسائل اجتماعی مسلمانان با نگرش تاریخی و با استفاده از دستاوردهای معرفتی و نظری و روش شناختی علوم اجتماعی

سرفصل درس

الف- تعاریف و روش‌ها: آشنایی با تعاریف و دامنه روش شناختی مطالعات تاریخ اجتماعی، مبانی، مسایل، راهبردها، روش‌ها و رهیافت‌ها، فنون تبیین و تحلیل داده‌ها، تعمیم، جریان شناسی، هرمتونیک تاریخ اجتماعی، زبان فنی و ذهنیت تاریخ اجتماعی. (چهار جلسه)

از دانشجویان خواسته شد دست کم یک کتاب یا مقاله را که به روش تاریخ اجتماعی نوشته و منتشر شده است، از منظر مبانی فنی و روش شناختی نقد کنند.

ب- منبع شناسی و قرائت تاریخ اجتماعی از منابع دوره اسلامی در مطالعات تاریخ اجتماعی اسلام: معرفی و تحلیل گونه‌های مختلف منابع که در مطالعات تاریخ اجتماعی اسلام باید مورد مراجعه قرار بگیرند. آشنایی با تمامی گونه‌های منابع به منظور استفاده از آنها بر مبنای فنون داده پردازی از اطلاعاتی که در اصل درباره مقولات تاریخ اجتماعی نیستند.

دانشجو باید دست کم یک منبع مهم تاریخی یا غیر تاریخی قابل استفاده در تاریخ اجتماعی اسلام را نقد و واکاوی کند مثل تاریخ طبری، طبقات ابن سعد، آثار جاحظ، ابن جوزی و ... (چهار جلسه)

ج- مقوله شناسی تاریخ اجتماعی اسلام: دسته بندی و شرح انواع مقولات و موضوعات عمده در این دست مطالعات، از جمله در حوزه زندگی روزانه: خوراک، پوشاک، اوقات فراغت، صنایع و مشاغل، اجتماع و نهادهای اجتماعی مثل تشکیلات اداری و مالی و رسوم پولی و مناسبات اقتصادی فرهنگی و گروه‌های اجتماعی و ... (چهار جلسه)

د- مسایل اجتماعی جهان اسلام: بررسی مسایل عمومی اجتماعی در جهان اسلام به‌ویژه در عصر مدرن از قرن هفدهم به بعد مثل استعمار، زنان، محیط زیست، مهاجرت، جهانی شدن، هویت و توسعه و روند مدرنیزاسیون ... (چهار جلسه)

روش ارزیابی (درصد)

ارزشیابی مستمر	میان ترم	آزمون های نهایی	پروژه
۲۰ درصد	۲۰ درصد	آزمون های نوشتاری: ۴۰ درصد	۲۰ درصد
		عملکردی: درصد	

فهرست منابع فارسی

- فربرن، مایلز(۱۳۹۴ش)، تاریخ اجتماعی، مسایل، راهبردها و روشها، ترجمه ابراهیم موسی پور و محمدابراهیم باسط، تهران، سمت
- موسی پور بشلی، ابراهیم، باسط، محمد ابراهیم(۱۳۹۵ش)، تاریخ اجتماعی: دانش، روش و آموزش، سمت، تهران
- مک رایلند، داندل، تیلور، اورام(۱۳۹۷ش)، تاریخ اجتماعی و نظریه اجتماعی، ترجمه محمد غفوری، س-تهران، سمت
- شیخلی، صباح ابراهیم سعید(۱۳۶۲ش)، اصناف در عصر عباسی، ترجمه هادی عالمزاده، تهران، مرکز نشر دانشگاهی
- متز، آدام(۱۳۷۸ش)، تمدن اسلامی در قرن چهارم هجری یا رنسانس اسلامی، ترجمه علیرضا ذکاوتی قراگوزلو، تهران، امیر کبیر
- مناظر احسن، محمد(۱۳۸۰ش)، زندگی اجتماعی در عصر عباسیان، ترجمه مسعود رجب نیا، تهران، انتشارات علمی و فرهنگی
- موسی پور بشلی، ابراهیم(۱۳۹۵ش)، دین زیسته و زندگی، تهران، پژوهشکده تاریخ اسلام
- بولت، ریچارد(۱۳۶۴ش)، گروهش به اسلام: پژوهش نوین در تاریخ اجتماعی اسلام، ترجمه محمد حسین وقار، تهران، نشر تاریخ ایران
- موسی پور بشلی، ابراهیم(۱۴۰۱ش)، رهیافت به فرد و داده های فردی در مطالعات تاریخ اجتماعی، تهران، سمت

فهرست منابع انگلیسی

- Amjad hussain (2013), A social history of Education in the Muslim World, London, Ta-Ha Publishers Ltd
- Anwar Chenje (1983), Islam and the West: The Moriscoc: A Cultural and social History, State University of New York Press
- Mohammad Yasin (1958), A Social History of Islamic India, Lucknow, Upper India Pub. House
- Mohammad Bamyeh(19990), The Social Origins of Islam: Mind; Economy; Discourse, University of Minnesota Press
- Shelomo Dov Goitein,(20100), Studies in Islamic History and institution, Brill Academic Pub

عنوان درس به فارسی مظاهر دین اسلام در تاریخ و تمدن اسلامی	تعداد واحد: نظری: ۲ واحد عملی: ندارد	نوع درس: اختیاری	دروس پیش نیاز: ندارد
عنوان درس به انگلیسی Manifestations of Islam in the history of Islamic civilization	تعداد ساعت: نظری: ۳۲ عملی: ندارد	آموزش تکمیلی عملی: ندارد	

هدف درس: پژوهش پدیدارشناسانه و تاریخی در ابعاد و تجلیات دین اسلام در تاریخ تمدن اسلامی

سرفصل درس

-ذات و مظاهر دین در پدیدار شناسی دین

-بعد عقیدتی دین: مظاهر فکری اسلام در تاریخ (فکر انسان گرایانه؛ فکر عقل گرایانه؛ فکر نص گرایانه؛ فکر غالبانه)

-تاریخ بعد تجربی اسلام در تصوف و عرفان اسلامی

-تاریخ بعد شعائری و مناسکی اسلام

-تاریخ بعد اسطوره‌ای و روایی اسلام

-تاریخ بعد اخلاقی و حقوقی اسلام

-تاریخ بعد نهادی و اجتماعی اسلام

-مظاهر مادی و هنری اسلام در تاریخ

روش ارزیابی (درصد)

ارزشیابی مستمر	میان ترم	آزمون های نهایی	پروژه
۲۰ درصد	۲۰ درصد	آزمون های نوشتاری: ۴۰ درصد	۲۰ درصد
		عملکردی: درصد	

فهرست منابع فارسی

- ارکون، محمد(۱۳۹۴ش). انسانگرایی در تفکر اسلامی، ترجمه احسان موسوی خلخالی، تهران، طرح نقد
- بدوی، عبدالرحمان(۱۹۷۴). النزعة الانسانية في الفكر العربي، الانسانية و الوجودية في الفكر العربي. قاهر.
- تاکر، ویلیام فردریک (۱۳۹۷ش). مدعیان مهدویت و هزاره گرایان، نگاهی به جنبش غالیان شیعی عراق در سده‌های نخستین، ترجمه حمید باقری، تهران، حکمت
- دوفوشه کور، شارل-هانری(۱۳۷۷ش)، اخلاقیات، ترجمه محمدعلی امیرمعزی و عبدالمحمد روح بخشان. تهران، مرکز نشر دانشگاهی
- جمعی از نویسندگان(۱۳۸۵ش)، کتاب‌شناخت اخلاق اسلامی، گزارش تحلیلی میراث مکاتب اخلاق اسلامی. قم، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی
- فان اس، یوزف (۱۳۹۹ش)، شکوفایی کلام اسلامی، ترجمه سارا مسگر. تهران، حکمت
- فان اس، یوزف (۱۴۰۰ش). کلام و جامعه در سده‌های دوم و سوم هجری: تاریخ اندیشه دینی در صدر اسلام (جلد ۱)، ترجمه فرزین بانکی، احمدعلی حیدری. قم، انتشارات ادیان و مذاهب
- فان اس، یوزف (۱۴۰۱ش). کلام و جامعه در سده‌های دوم و سوم هجری: تاریخ اندیشه دینی در صدر اسلام (جلد ۲)، ترجمه الهام حسینی بهشتی، محمدرضا حسینی بهشتی. قم، انتشارات ادیان و مذاهب
- فان اس، یوزف (۱۴۰۱ش)، کلام و جامعه در سده‌های دوم و سوم هجری: تاریخ اندیشه دینی در صدر اسلام (جلد ۳)، ترجمه فرانک هاشمی. قم، انتشارات ادیان و مذاهب
- قاضی، وداد (۱۳۹۵ش)، کیسانیه، تاریخ و ادبیات، ترجمه احسان موسوی خلخالی، تهران، نشر کتاب رایزن
- قرامصطفی، احمد(۱۳۹۵ش). تصوف، روزگار تکوین، ترجمه اشکان بحرانی. قم، انتشارات دانشگاه مفید
- کرمر، جوئل (۱۳۷۵ش). احیای فرهنگی در عهد آل بویه، انسان‌گرایی در عصر رنسانس اسلامی، ترجمه محمد سعید حنایی کاشانی. تهران، مرکز نشر دانشگاهی
- مارتین، ریچارد (۱۳۹۶ش). نگرش‌هایی به اسلام در مطالعات ادیان، به کوشش و ویرایش مهرداد عباسی. تهران، حکمت
- نویا، پل (۱۳۷۳ش)، تفسیر قرآنی و زبان عرفانی، ترجمه اسماعیل سعادت. تهران، مرکز نشر دانشگاهی
- هالم، هاینس (۱۳۹۴ش)، غنوصیان در اسلام، شیعیان غالی و علویان، ترجمه احسان موسوی خلخالی، تهران، حکمت

فهرست منابع انگلیسی

- Al-Jallad, A. (2022). The Religion and Rituals of the Nomads of Pre-Islamic Arabia. Leiden, The Netherlands: Brill.
- Arberry, Arthur John. (2008). Aspects of Islamic civilization as depicted in the original texts, Routledge.
- Berg, Herbert. (2003). Method and Theory in the Study of Islamic Origins, Brill Academic Publishers.

- Hawting, Gerald (1999) The Idea of Idolatry and the Emergence of Islam: From Polemic to History, Cambridge, Cambridge University Press.
- Hawting, Gerald (ed.). (2016). The Development of Islamic Ritual, Routledge.
- Fakhry, Majid. (1994). Ethical Theories in Islam, Leiden: Brill.
- Lammens, Henri. (2008). Islam, Beliefs and Institutions, Routledge.
- Van Der Leeuw, G., Turner, J. E., & Penner, H. H. (1986). Religion in Essence and Manifestation. Princeton University Press.
- Smart, Ninian. (1996). Dimensions of the Sacred: An Anatomy of the World's Beliefs. Berkeley: University of California Press.

عنوان درس به فارسی فلسفه تحلیلی تاریخ	تعداد واحد: نظری: ۲ واحد عملی: ندارد	نوع درس: اختیاری	درس پیش نیاز: ندارد
عنوان درس به انگلیسی Analytical philosophy of history	تعداد ساعت: نظری: ۳۲ عملی: ندارد	آموزش تکمیلی عملی: ندارد	

هدف درس: شناخت مباحث و مسائل فلسفی مطرح درباره دانش تاریخ

سرفصل درس

۱. هستی شناسی تاریخ

فردگرایی و کل گرایی هستی شناختی

ساختار واقعیت نهادی

ساختار تمدن

علیت تاریخی

۲. معرفت شناسی تاریخ

ماهیت و اعتبار معرفت تاریخی

فهم و تبیین در تاریخ (نقش قوانین عام در تاریخ، تبیین عقلانی)

روایت در تاریخ

۳. اخلاق تاریخ

داوری اخلاقی مورخان

تاریخ اخلاقی

قواعد اخلاقی ناظر به نگارش تاریخ

روش ارزیابی (درصد)

ارزشیابی مستمر	میان ترم	آزمون های نهایی	پروژه
۲۰ درصد	۲۰ درصد	آزمون های نوشتاری: ۴۰ درصد	۲۰ درصد
		عملکردی: درصد	

فهرست منابع فارسی

- استنفورد، مایکل. (۱۳۸۶ش). درآمدی بر تاریخ پژوهی، ترجمه مسعود صادقی. تهران، سمت
- استنفورد، مایکل (۱۳۸۲ش)، درآمدی بر فلسفه تاریخ، ترجمه احمد گل محمدی، تهران، نشر نی
- برگر، پتر ال. و لوکمان، توماس، (۱۳۷۵ش)، ساخت اجتماعی واقعیت، ترجمه فریبرز مجیدی، تهران، انتشارات علمی و فرهنگی
- پاول، هرمان. (۱۳۹۹ش). هایدن وایت، ترجمه محمد غفوری، تهران، آوند دانش
- جنکینز، کیت، (۱۳۸۶ش)، بازاندیشی تاریخ، ترجمه حسینعلی نوزری، تهران، آگه
- ریکور، پل. (۱۳۸۱ش)، زمان و حکایت، ترجمه مهشید نونهالی، تهران، گام نو
- ریکور، پل. (۱۳۹۷ش). تاریخ و هرمنوتیک، ترجمه مهدی فیضی. تهران، نشر مرکز
- سرل، جان. (۱۳۹۵). ساخت واقعیت اجتماعی، ترجمه میثم محمد امینی، تهران: فرهنگ نشر نو
- سروش، عبدالکریم. (۱۳۶۰ش)، فلسفه تاریخ، تهران، پیام آزادی
- کار، ای. اچ. (۱۳۹۴ش)، تاریخ چیست؟، ترجمه حسن کامشاد، تهران، خوارزمی
- کالینگوود، ار. جی. (۱۳۹۰ش). اصول تاریخ، ترجمه عبدالرضا سالار بهزادی، تهران، نشر نی
- کالینگوود، ار. جی. (۱۳۸۵ش)، مفهوم کلی تاریخ، ترجمه علی اکبر مهدیان، تهران، نشر اختران
- کلارک، الیزابت ا. (۱۳۹۷ش). تاریخ، متن، نظریه: مورخان و چرخش زبانی، ترجمه سید هاشم آقاجری، تهران، انتشارات مروارید
- کوهن، جرالدا لن. (۱۳۸۷)، نظریه تاریخ مارکس، ترجمه محمود راسخ افشار، تهران، نشر اختران
- مکالا، سی. بی. ین. (۱۳۸۷ش)، بنیادهای علم تاریخ، ترجمه احمد گل محمدی، تهران، نشر نی

هیپولیت تن، کارل همپل و فرانک انکر اسمیت. (۱۳۹۶ش)، داستان معرفت تاریخی در سه پرده، ترجمه سیدرضا وسمه‌گر، تهران، انتشارات دنیای اقتصاد

فهرست منابع انگلیسی

- Ankersmit, F. R. (2004). "The Ethics of History: From the Double Binds of (Moral) Meaning to Experience ", History and Theory (theme issue), "Historians and Ethics," 43, pp. 84-102
- Antoon de Baets, (Dec., 2004). "A Declaration of the Responsibilities of Present Generations toward Past Generations", History and Theory, Vol. 43, No. 4, Theme Issue 43: Historians and Ethics, pp. 130-164.
- Bloxxham, Donald. (2020). History and Morality, Oxford: Oxford University Press.
- Carr, David, Flynn ,Thomas R. and Makkreel, Rudolf, (eds.) (2004). The Ethics of History, Northwestern University Press.
- Cracraft, James (2004). "Implicit morality," History and Theory (theme issue), "Historians and Ethics," 43, pp. 31-42.
- Ermath, Elizabeth Deeds, (2004). "Ethics and method," History and Theory (theme issue), "Historians and Ethics," 43, pp. 61-83.
- Gerhard Preyer and Georg Peter (eds.) (2017). Social Ontology and Collective Intentionality: Critical Essays on the Philosophy of Raimo Tuomela with His Responses, Springer.
- Gorman , Jonathan. (2011). "Ethics and the Writing of Historiography" in A Companion to the Philosophy of History and Historiography, ed. By Aviezer Tucker, UK:Wiley -Blackwell, pp. 253-261.
- Gorman , Jonathan. (Dec., 2004). "Historians and Their Duties", History and Theory, Vol. 43, No. 4, Theme Issue 43: Historians and Ethics, pp. 103-117.
- Jenkins, Keith. (Dec., 2004). "Ethical Responsibility and the Historian: On the Possible End of a History "Of a Certain Kind"", History and Theory, Vol. 43, No. 4, Theme Issue 43: Historians and Ethics, pp. 43-60.
- Kirk, Ludwig. (2016). From Individual to Plural Agency: Collective Action: Volume 1, Oxford University Press.
- Kirk, Ludwig. (2017). From Plural to Institutional Agency: Collective Action: Volume 2, Oxford University Press.
- Oldfield, Adrian. (Oct., 1981). "Moral Judgments in History", History and Theory, Vol. 20, No. 3, pp. 260-277.
- Searle, John. (2010). Making the Social World: The Structure of Human Civilization, New York: Oxford University Press.
- Tuomela, Raimo. (2013). Social Ontology: Collective Intentionality and Group Agents, Oxford University Press.
- Vann, Richard T. (Dec., 2004). "Historians and Moral Evaluations", History and Theory, Vol. 43, No. 4, Theme Issue 43: Historians and Ethics, pp. 3-30.

عنوان درس به فارسی علم در اسلام	تعداد واحد: نظری: ۲ واحد عملی: ندارد	نوع درس: اختیاری	دروس پیش‌نیاز: ندارد
عنوان درس به انگلیسی Elm in Islam	تعداد ساعت: نظری: ۳۲ عملی: ندارد	آموزش تکمیلی عملی: ندارد	

هدف درس: شناخت جایگاه علم و علوم عقلی (علوم دقیقه و تجربی و طبیعی) در اسلام و تاریخ اسلام و شناخت مهم‌ترین دستاوردها و نوآوریها

سرفصل درس

- چپستی علم در میان متفکران مسلمان
 - رویکردهای دانشمندان اسلامی در طبقه بندی علوم
 - منبع شناسی و مأخذ شناسی تاریخ علوم در اسلام
 - روش شناسی تحقیقات علمی در نزد دانشمندان اسلامی
 - دستاوردها و نوآوریهای علمی در هیئت و نقد هیئت بطلمیوسی، فیزیک و فلسفه طبیعی، حساب و هندسه، جغرافیا و جغرافیای ریاضی، کانی شناسی، علم الحیل، طب و داروشناسی و داروسازی، علم النبات و علم الحيوان
 - ورود دستاوردهای علمی مسلمین به غرب
 - خاورشناسان و علوم اسلامی
 - جامعه شناسی رشد و افول علم در تمدن اسلامی
- روش ارزیابی (درصد)**

ارزشیابی مستمر	میان ترم	آزمون های نهایی	پروژه
۲۰ درصد	۲۰ درصد	آزمون های نوشتاری: ۴۰ درصد	۲۰ درصد
		عملکردی: درصد	

فهرست منابع فارسی و عربی

- روزنتال، فرانتس، (۱۳۹۲ش)، دانش پیروزمند (مفهوم علم در اسلام) ترجمه علیرضا پلاسید، تهران، نشر گستره
- روزنتال، فرانتس، (۱۹۸۳) منهاج المسلمین فی البحث العلمی، ترجمه انیس فریحه، بیروت، دارالثقافه
- جورج سارتون، (۱۳۷۶ش)، سرگذشت علم، ترجمه احمد بیرشک، تهران، انتشارات علمی فرهنگی
- نصر، سید حسین، (۱۳۶۴ش)، علم در اسلام، تهران، انتشارات سروش
- قانع راد، محمدامین (۱۳۸۴ش)، جامعه شناسی رشد و افول علم در ایران دوره اسلامی، وزارت علوم و تحقیقات و فناوری
- احمد یوسف حسن و دانالد هیل، (۱۳۷۵ش)، تاریخ مصور تکنولوژی اسلامی، ترجمه ناصر موفقیان، تهران، انتشارات علمی و فرهنگی
- چارلز کلستون (زیر نظر)، (۱۳۸۴ش)، زندگینامه دانشمندان اسلامی، ترجمه احمد آرام و دیگران، تهران، انتشارات علمی و فرهنگی
- قربانی، ابوالقاسم، (۱۳۷۵ش)، زندگینامه ریاضیدانان مسلمان، تهران، مرکز نشر دانشگاهی
- نالینو، کارلو آلفونسو، (بی تا)، تاریخ نجوم اسلامی، ترجمه احمد آرام، تهران، کانون نشر و پژوهشهای اسلامی
- کیدی، ای. اس، (۱۳۷۴ش)، پژوهشی در زیجهای دوره اسلامی، ترجمه محمد باقری، تهران، انتشارات علمی و فرهنگی
- اقبال، مظفر، (۱۳۹۱ش)، اسلام و علم، ترجمه فرشته ناصری و علی آخشینی، مشهد، انتشارات آستان قدس رضوی
- بکار، عثمان، (۱۳۸۹ش)، طبقه بندی علوم نزد حکمای مسلمان، ترجمه جواد قاسمی، مشهد، آستان قدس رضوی
- ادوارد براون، (۱۳۸۳ش)، تاریخ طب اسلامی، ترجمه مسعود رجب نیا، تهران، انتشارات علمی و فرهنگی

فهرست منابع انگلیسی

Moosavi, Jamal, (2009), The Place of Avicenna in the History of Medicine, in AJMB, Vol. 1, No. 1

عنوان درس به فارسی رویکردهای جدید در نگارش تاریخ	تعداد واحد: نظری: ۲ واحد عملی: ندارد	نوع درس: اختیاری	دروس پیش نیاز: ندارد
عنوان درس به انگلیسی New approaches in historiography	تعداد ساعت: نظری: ۳۲ عملی: ندارد	آموزش تکمیلی عملی: ندارد	

هدف درس: شناخت رویکردهای نظری جدید در نگارش تاریخ و کاربرد آنها در پژوهش در تاریخ فرهنگ و تمدن

سرفصل درس

- تاریخ سیاسی
- تاریخ اجتماعی (رویکرد مارکسیستی و رویکرد مکتب آنال)
- تاریخ اقتصادی و تاریخ کمی
- تاریخ فرهنگی
- تاریخ فکری (تاریخ اندیشه ها)
- روان تاریخ/تاریخ روانشناختی (فردی و اجتماعی)
- تاریخ زنان و تاریخ جنسیت
- ساختارگرایی و پساساختارگرایی در نگارش تاریخ

روش ارزیابی (درصد)

ارزشیابی مستمر	میان ترم	آزمون های نهایی	پروژه
۲۰ درصد	۲۰ درصد	آزمون های نوشتاری: ۴۰ درصد	۲۰ درصد
		عملکردی: درصد	

فهرست منابع فارسی

- اسپالدینگ، راجر و پارکر، کریستوفر، (۱۳۹۲ش). مقدمه‌ای به تاریخ نگاری، ترجمه محمدتقی ایمان پور، تهران، پژوهشکده تاریخ اسلام
- ایگرس، گئورگ، (۱۳۹۶ش). تاریخ نگاری در قرن بیستم، از عینیت علمی تا چالش پسامدرن، ترجمه محمدابراهیم باسط. تهران، سمت.
- بارو، جان (۱۳۹۹ش)، تاریخ تاریخ‌ها: حماسه‌ها، رخدادنامه‌ها، عاشقانه‌ها و جستارها از هرودوت و توسیدید تا قرن بیستم. تهران، نشرمرکز
- برک، پیتر، (۱۳۹۳ش)، انقلاب تاریخی فرانسه، ترجمه محمد جواد عبدالهی، تهران، علم
- برک، پیتر، (۱۳۸۹ش)، تاریخ فرهنگی چیست؟، ترجمه نعمت اله فاضلی و مرتضی قلیچ، تهران، پژوهشکده تاریخ اسلام
- برک، پیتر، (۱۳۹۴ش). تاریخ و نظریه اجتماعی، ترجمه حسینعلی نودری، تهران، طرح نقد
- بلک، جرمی و مک رابلد، دونالد، (۱۳۹۶ش)، مطالعه تاریخ، ترجمه محمدتقی ایمان پور، مشهد، دانشگاه فردوسی مشهد.
- دوس، فرانسوا، (۱۳۹۶ش)، تاریخ تکه تکه، از آغاز تا «تاریخ جدید»، ترجمه عبدالله ناصری طاهری و سمیه سادات طباطبایی، تهران، سمت.
- فربرن، مایلز، (۱۳۹۴ش)، تاریخ اجتماعی (مسائل، راهبردها و روش‌ها)، ترجمه ابراهیم موسی پور بشلی و محمد ابراهیم باسط، تهران، سمت.
- کوئینتن، اسکینر، (۱۳۹۳ش). بینش‌های علم سیاست، در باب روش، ترجمه فریبرز مجیدی. تهران، فرهنگ جاوید.
- گامبریچ، ارنست، (۱۳۹۷ش). در جستجوی تاریخ فرهنگی، ترجمه سیدرضا وسمه‌گر. تهران، نقد فرهنگ
- گرین، آنا و تروپ، کاتلین، (۱۴۰۰ش)، خانه‌های تاریخ، خوانشی انتقادی از تاریخ و نظریه در سده بیستم، ترجمه بهزاد کریمی، تهران، نشرمرکز
- لوگوف، ژاک، (۱۳۹۹ش)، تاریخ جدید، جستارهایی در شناخت مکتب آنال، ترجمه عبدالله ناصری طاهری و سمیه سادات طباطبایی، تهران، سمت
- عروی، عبدالله، (۱۴۰۰ش)، مفهوم تاریخ، واژه‌ها و روش‌ها، ترجمه سیدمحمد آل مهدی. تهران، نشر اختران
- نویل مورلی، (۱۳۹۹ش). نظریه‌ها، مدل‌ها، و مفاهیم در تاریخ باستان، ترجمه دکتر احسان افکنده. تهران، سمت
- مک رابلد، داندل و تیلور، آورام، (۱۳۹۷ش). نظریه اجتماعی و تاریخ اجتماعی، ترجمه محمد غفوری. تهران، سمت
- موسی پور بشلی، ابراهیم و باسط، محمد ابراهیم، (گردآوری و ترجمه)، (۱۳۹۴ش)، تاریخ اجتماعی: دانش، روش، آموزش، تهران، سمت
- هابسبام، اریک، (۱۳۹۸ش). درباره تاریخ، ترجمه حسن مرتضوی. تهران، نشرلایه‌ها

- Berger, Stefen & Felder, Heiko & Passmore, Kevin (eds.) (2003). Writing History: Theory & Practice, Oxford: Oxford University Press
- Bevir, Mark. (2004), The Logic of the History of Ideas, Cambridge: Cambridge University Press.
- Gay, Peter. (1985), Freud For Historians, Oxford: Oxford University Press.
- Green, Anna & Troup, Kathleen. (1999). The Houses of History: A Critical Reader in History and Theory, 2end edition, -Manchester University Press.
- Gunn, Simon.((2014), History and Cultural Theory, Routledge.
- King, Preston (ed.) (1983), The History of Ideas: An Introduction to Method, Oxford: Oxford University Press.
- Lacapra, Dominick. (Oct., 1980), "Rethinking Intellectual History and Reading Texts" , History and Theory, Vol. 19, No. 3, pp. 245-276.
- Skinner, Quentin (2002), Visions of Politics, Regarding Method, Cambridge University Press

عنوان درس به فارسی روش‌شناسی تحقیق در جغرافیای تاریخی اسلام	تعداد واحد: نظری: ۲ واحد عملی: ندارد	نوع درس: اختیاری	دروس پیش‌نیاز: ندارد
عنوان درس به انگلیسی Research methodology in Historical Geography of Islam	تعداد ساعت: نظری: ۳۲ عملی: ندارد	آموزش تکمیلی عملی: ندارد	

هدف درس: توانمند سازی دانشجویان برای انجام تحقیق در موضوعات جغرافیای تاریخی سرزمین‌های اسلامی

سرفصل درس

- منبع شناسی جغرافیای تاریخی اسلام
- بررسی مفاهیم سه گانه روش شناسی تحقیق، روش تحقیق، تکنیک‌های تحقیق
- چپستی تاریخ و جغرافیا
- بررسی مفاهیم چهارگانه حاصل از ترکیب تاریخ و جغرافیا
- پیوند جغرافیا و تاریخ در پژوهش‌های تاریخی (تاریخ جغرافیایی) و جغرافیایی (جغرافیای تاریخی)
- متدولوژی تاریخ و جغرافیا و جغرافیای تاریخی
- جغرافیای تاریخی اندیشه‌گرا
- مکتب آنال و جغرافیای تاریخی
- رویکرد چشم انداز در جغرافیای تاریخی
- تکنیک‌های تحقیق در جغرافیای تاریخی
- دسته‌بندی منابع، اصول نقد و شیوه بهره‌گیری از آنها
- مطالعات جدید در جغرافیای تاریخی اسلام و بررسی انتقادی نمونه‌هایی از آنها

روش ارزیابی (درصد)

ارزشیابی مستمر	میان ترم	آزمون های نهایی	پروژه
۲۰ درصد	۲۰ درصد	آزمون های نوشتاری: ۴۰ درصد	۲۰ درصد
		عملکردی: درصد	

فهرست منابع فارسی و عربی

- لئونار گلکه، (۱۳۷۹ش)، «درک تاریخی در جغرافیا» ترجمه محمد جعفر جباری، کتاب ماه تاریخ و جغرافیا، شماره های ۲۹ و ۳۰
- بیکر، آلن اچ، (۱۳۹۲ش)، جغرافیا و تاریخ، ترجمه مرتضی گودرزی، تهران، انتشارات پژوهشکده تاریخ اسلام
- لویی ماسینیون، (۱۳۸۸ش)، جغرافیای تاریخی کوفه، ترجمه عبدالرحیم قنوت، تهران، سمت و پژوهشگاه حوزه و دانشگاه
- موریس لومبارد، (۱۹۷۹)، الجغرافیا التاریخیة للعالم الاسلامی، تعریب عبدالرحمن حمیدة، دمشق، دارالفکر

فهرست منابع انگلیسی

- John Morrisery and others,(2012), Key Concepts in Historical Geography, Sage publications.
- Michael pacione, (2012), Historical geography: progress and prospect, university of strathcly, UK.

عنوان درس به فارسی جزیره العرب پیش از اسلام	تعداد واحد: نظری: ۲ واحد عملی: ندارد	نوع درس: اختیاری	دروس پیش‌نیاز: ندارد	
عنوان درس به انگلیسی Arabian Peninsula before Islam	تعداد ساعت: نظری: ۳۲ عملی: ندارد	آموزش تکمیلی عملی: ندارد		

هدف درس: آشنایی با موقعیت جغرافیایی و تاریخی شبه جزیره عربستان قبل از ظهور اسلام و بررسی تحولات سیاسی، اجتماعی، مذهبی عصر جاهلیت

سرفصل درس

- موقعیت جغرافیایی شبه جزیره عرب ، ویژگی‌های آب و هوایی، نواحی و مناطق آن، بیابان‌ها و تأثیر موقعیت جغرافیایی در تحولات تاریخی آن
- معنا و مفهوم عرب، تقسیمات نژادی و اقوام عرب (عاد، سبأ، احقاف، کنده ، عمالقه، جرهم، حضورا، ثمود، اصحاب الحجر، قوم مدین، اصحاب ایکه)
- معنا و مفهوم جاهلیت و ویژگی‌های عصر جاهلی از دیدگاه قرآن و تاریخ
- بررسی تحلیلی - انتقادی تاریخ سیاسی شبه جزیره عربستان
- دولت‌های شمال عربستان، اقوام و تمدن‌ها (نبطی‌ها، تدمریان، حیریان یا لخمیان، غسانیان)
- دولت‌های جنوب عربستان، اقوام و تمدن‌ها (معینیان، قتبان، حضرموت، ذی ریدان، سبائی‌ان، حمیریان، کندیان)
- مکه در عصر جاهلی، کعبه و مناصب آن ، موقعیت تجاری و دینی مکه ، حج و مناسک آن
- یثرب در عصر جاهلی، قبایل یهود و اعراب در مدینه، اقتصاد زراعی یثرب
- بررسی تحلیلی - انتقادی تاریخ اعتقادی و حیات دینی جزیره‌العرب
- پرستش و آئین‌های الهی : آئین حنیف: معنا و مفهوم حنیف، ویژگی های حنیف در قرآن، مستشرقان و حنفا
- مسیحیت: مراکز ثقل مسیحیت در جزیره‌العرب(یمن، نجران، غسان)،

-یهودیت: علل و عوامل مهاجرت یهود به جزیره العرب، یهود در مدینه و قبایل آن،

-زرتشت : مراکز ثقل زرتشتیان (یمن ، حیره)

-پرستش و باورهای اعتقادی: بت پرستی و اقسام و انواع بتها، پرستش اجرام سماوی و ستاره پرستی، اعتقاد به جن، پرستش ملائکه ، اعتقاد به معاد و بعث، قربانی کردن و انواع قربانی ها برای بتها و کعبه

-بررسی تحلیلی - انتقادی تاریخ اجتماعی شبه جزیره عربستان

-ساختار اجتماعی و سیاسی قبیله، جامعه وبری و مدری، ارکان قبیله (عصب، نسب، حسب)، شیخوخیت، سلسله مراتب اجتماعی نظام قبیله

-تقسیم بندی قبایل، معنا و مفهوم عصبیت، انواع عصبیت (مرکب، بسیط، ممدوح، مذموم، بالذات، بالعرض، بالسبب)، عوامل دوام و بقای عصبیت -نسب و اقسام آن (نسب شریف، نسب مطعون ، صریح ، حلیف، دعی)، اهمیت نسب، علم احساب و حسب (تفاخرات قبیله ای، جنگ ها و ایام العرب)

-سنت حلف و پیمان های سیاسی و اجتماعی، مزایا و معایب حلف، احلاف مشهور، سنت جوار، شریک و حلیف، مزایای سنت جوار، سنت خلع و طرد، ازدواج و نظام حقوقی و اقسام آن، جایگاه زن و خانواده در عصر جاهلی

-بررسی تحلیلی - انتقادی تاریخ فرهنگی و علمی شبه جزیره عربستان، علم الانساب و نسب شناسان مشهور عرب، علم طب و ویژگی های آن، پزشکان مشهور عرب، علوم غریبه (سحر و جادو)، شعر و مکانت شعری، شعرای مشهور عرب، معلقات سبعة ، علم انواء یا ستاره شناسی و منازل القمر، ربافت، فراست، کهانت، زکانت، قوافی، جایگاه شاعر، خطیب، کاهن، سادن در جامعه عصر جاهلی

-بررسی تحلیلی - انتقادی تاریخ اقتصادی شبه جزیره عربستان

اقتصاد تجاری ، بازارهای تجاری، سفرهای تجاری، کشاورزی و زراعت، مالکیت و اقسام آن، زمین و اشکال آن، انواع مالیات ها و مخلاف ها

روش ارزیابی (درصد)

ارزشیابی مستمر	میان ترم	آزمون های نهایی	پروژه
۲۰ درصد	۲۰ درصد	آزمون های نوشتاری: ۴۰ درصد	۲۰ درصد
		عملکردی: درصد	

فهرست منابع فارسی و عربی

- ابن حبیب بغدادی، محمد (۱۴۰۵ق)، المنطق فی اخبار قریش، حقه خورشید احمد فاروق، بیروت ، عالم الکتب

- ابن حبيب بغدادی، محمد (۲۰۱۷م)، المحبر، تصحيح ليختن اشتاينتر، بيروت، دارالآفاق الجديد
- معمر بن مثنى، ابو عبیده (۱۹۸۷م)، ايام العرب قبل الاسلام، تحقيق: عادل جاسم البیانی، بيروت
- ابن هشام، عبدالملك (۳۷۵ق)، السيره النبويه، تحقيق محی الدين عبدالمجيد، بيروت، دارالکتب العلميه
- ابن شيه، ابوزيد بن عمر، تاريخ المدينه المنوره (۴۲۴ق)؛ حققه فهيم شلتوت، بيروت، دار التراث
- ابن حائك همدانی، حسن بن احمد (۱۴۱۰ق)، صفه جزيره العرب، صنعاء، مكتبة الإرشاد
- همو، الاكليل من أخبار اليمن و أنساب حمير (۱۹۶۳م)، به كوشش محمد بن علی اكوع، قاهره
- بكری اندلسی، عبدالله بن عبدالعزيز (۱۴۰۳ق)، المعجم ما استعجم من اسماء البلاد و المواضع، بيروت، عالم الكتب
- كلبى، هشام بن محمد بن سائب (۲۰۰۰م)، تنكيس الاصنام، دار الكتب المصرية، قاهره
- ابن منبه، وهب (بی تا)، التيجان فى تاريخ ملوك حمير، تحقيق على قملانى، مركز الدراسات اليمنية، صنعاء
- على، جواد (۱۳۹۱ق)، المفصل فى تاريخ العرب قبل الاسلام، بيروت، دار العلم للملايين
- روین، کریستین ژولین (۱۴۰۱ش)، ۱۴۰۰ سال پادشاهی در عربستان پیش از اسلام، ترجمه محمد علی خوانین زاده، تهران، حکمت

فهرست منابع انگلیسی

- Fisher, Greg (2015). Arabs and Empires before Islam
- Fregulia, Jeanette M (2018), Researcher Guide for: Before Islam: Society and Culture in the Arabian. Gale
- Hopwood, Derek (2015). The Arabian Peninsula: Society and Politics
- Clifford, Mary Louise (1977). The Land and People of the Arabian Peninsula
- Peters, Francis E. (1999). The Arabs and Arabia on the Eve of Islam
- Jerry, Sampson (2016). History of Saudi Arabia, Pre-Islamic Period, Early Development of Islam, Pilgrim

عنوان درس به فارسی مطالعه تحلیلی تاریخ اسلام در سرزمین‌های شرقی	تعداد واحد: نظری: ۲ واحد عملی: ندارد	نوع درس: اختیاری	دروس پیش‌نیاز: ندارد
عنوان درس به انگلیسی Analytical study of the history of Islam in eastern Islamic lands	تعداد ساعت: نظری: ۳۲ عملی: ندارد	آموزش تکمیلی عملی: ندارد	

هدف درس: احاطه دقیق بر تاریخ سیاسی، اجتماعی و فرهنگی جهان اسلام در شرق

سرفصل درس

- تحلیل رویدادهای تاریخ اسلام در عصر نبوی و سیر گسترش آن در جزیره العرب
- بررسی و تحلیل رویدادهای تاریخی پس از رحلت پیامبر (ص) و دوره خلفای راشدین با تأکید بر روند و مراحل فتح ایران
- بررسی و تحلیل رویدادهای تاریخی دوره امویان با تأکید بر چگونگی و مراحل گسترش قلمرو مسلمانان در شرق
- خاندان و دعوت عباسی و بررسی زمینه‌ها و چگونگی دستیابی آنها بر خلافت و بیان ویژگی‌های دوره‌های مختلف خلافت آنان
- تحلیل و بررسی جریان‌های سیاسی، اجتماعی و فرهنگی مهم در جهان اسلام نظیر: قیام‌های شیعی، جنبش‌های ایرانی، شورش‌های خوارج، نهضت -شعوبیه و نهضت‌های استقلال طلبانه در شرق
- مطالعه تحلیلی و بررسی زمینه و علل تجزیه خلافت عباسی و چگونگی تأسیس حکومت‌ها و خاندان‌های مستقل و نیمه مستقل ایرانی نظیر: طاهریان، صفاریان، زبیریان، سامانیان
- تحلیل علل و عوامل مهاجرت رهبران و شخصیت‌های شیعی (نظیر امام رضا) به ایران و چگونگی تأسیس حکومت‌های شیعی نظیر علویان -طبرستان، آل بویه، سربداران، مرعشیان و آل کیا
- بررسی و تحلیل زمینه‌ها و عوامل ورود ترکان به جهان اسلام و چگونگی تأسیس حکومت‌هایی نظیر: غزنویان، سلجوقیان و خوارزمشاهیان
- بررسی زمینه‌ها و چگونگی ورود مسلمانان به ماوراءالنهر و آسیای میانه و روند گسترش اسلام در آن سرزمین
- تحلیل زمینه‌ها و عوامل پیدایش، دوره‌ها، عناصر و علل گسترش تمدن در شرق جهان اسلام

روش ارزیابی (درصد)

ارزشیابی مستمر	میان ترم	آزمون های نهایی	پروژه
۲۰ درصد	۲۰ درصد	آزمون های نوشتاری: ۴۰ درصد	۲۰ درصد
		عملکردی: درصد	

فهرست منابع فارسی و عربی

- ابن هشام، عبدالملک، بی تا، السیره النبویه، بیروت، دارالمعرفه
- یعقوبی، احمد بن واضح، (۱۳۷۳ش)، تاریخ یعقوبی، قم، منشورات شریف الرضی
- بلاذری، احمد بن یحیی، (۱۸۶۶)، فتوح البلدان، لیدن
- طبری، محمد بن جریر، (۱۴۰۸ق)، تاریخ الأمم و الملوک، بیروت، دارالکتب العلمیه
- ابن اعثم کافی، احمد بن علی، (۱۳۷۴ش)، الفتوح، تهران، انتشارات علمی و فرهنگی
- مسعودی، علی بن حسین، (۱۳۹۳ق)، مروج الذهب و معادن الجواهر، بیروت، دارالفکر
- ابن اثیر، عزالدین، بی تا، الكامل فی التاریخ، بیروت، دارالکتب العربی
- فیاض، علی اکبر، (۱۳۷۶)، تاریخ اسلام، تهران، انتشارات دانشگاه تهران
- طوقوش، سهیل، (۱۳۹۶)، دولت امویان، قم، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه
- طوقوش، سهیل، (۱۳۹۲ش)، دولت عباسیان، قم، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه
- خضری بیک، محمد، (۱۹۸۹)، الدولة العباسیة، بیروت، دارالمعرفه
- صدیقی، غلامحسین، (۱۳۷۲ش)، جنبش های دینی ایرانی در قرن های دوم و سوم هجری، ترجمه یحیی مهدوی، تهران، پازنگ
- زرین کوب، عبدالحسین، (۱۳۸۶ش) تاریخ ایران بعد از اسلام، تهران، امیرکبیر
- خضری، سید احمد رضا، (۱۳۹۴ش)، تاریخ خلافت عباسی، تهران، سمت
- خضری، سید احمد رضا، (۱۳۹۳ش)، تشیع در تاریخ، قم، معارف

فهرست منابع انگلیسی

- The Cambridge history of Iran, (1996), edited by Ehsan Yarshater, Cambridge university pres
- The Cambridge history of Islam, (1985), edited by P.M. Holt, Cambridge university press

عنوان درس به فارسی تاریخ مصر و شام در سده های میانه اسلامی	تعداد واحد: نظری: ۲ واحد عملی: ندارد	نوع درس: اختیاری	دروس پیش نیاز: ندارد
عنوان درس به انگلیسی History of Egypt and Levant in the middle Islamic centuries	تعداد ساعت: نظری: ۳۲ عملی: ندارد	آموزش تکمیلی عملی: ندارد	

هدف درس: تحلیل مسائل مهم تاریخی و تمدنی در حوزه شام و مصر پس از اسلام از دوره فاطمیان تا پایان ممالیک

سرفصل درس

- شاخصه های مهم تمدنی در دوره حاکمیت فاطمیان
- فاطمیان و ساماندهی اندیشه های اسماعیلی
- سیاست های مذهبی فاطمیان و گسترش فرهنگ شیعی و پیامدهای آن
- دستاوردهای فاطمیان در تأسیس تشکیلات و نظام سازی در حوزه های گوناگون سیاسی، فرهنگی و اقتصادی
- عوامل سقوط فاطمیان و برآمدن ایوبیان
- مهم ترین اقدامات صلاح الدین ایوبی در محو آثار شیعی و پایه ریزی نظام جدید
- نقش صلاح الدین ایوبی در اتحاد مصر و شام
- تحلیل نبردهای ایوبیان با صلیبیان خاصه صلاح الدین
- مهم ترین جریان های فکری و فرهنگی در دوره ایوبیان
- تعاملات مسلمانان و صلیبیان در دو سده نبردهای نظامی
- عوامل سقوط ایوبیان و برآمدن ممالیک
- خاستگاه ممالیک و ساختار حکومتی آنان و نقش خلفای عباسی قاهره در ساختار قدرت

-تحلیلی کلی از وضع اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی ممالیک بحری و برجی

-ممالیک در برابر صلیبیان، مغولان، تیموریان و اروپائیان

-تحلیل عوامل فروپاشی دولت ممالیک

روش ارزیابی (درصد)

ارزشیابی مستمر	میان ترم	آزمون های نهایی	پروژه
۲۰ درصد	۲۰ درصد	آزمون های نوشتاری: ۴۰ درصد	۲۰ درصد
		عملکردی: درصد	

فهرست منابع فارسی و عربی

-مقریزی، تقی الدین احمد، (۲۰۰۲)، المواعظ و الاعتبار فی ذکر الخطط و الآثار، به کوشش ایمن فواد السید، لندن، موسسه الفرقان للتراث الاسلامی.

-ابن تغری بردی، جمال الدین یوسف، (۱۳۹۲ق)، النجوم الزاهره فی ملوک مصر و القاهره، قاهره، وزاره الثقافه و الإرشاد القومي، المؤسسة المصریه العامه.

- سیوطی، جلال الدین عبدالرحمن، (۱۴۱۸ق)، حسن المحاضره فی تاریخ مصر و القاهره، بیروت، دارالکتب العلمیه.

-فواد سید، ایمن، (۱۴۰۰ش)، دولت فاطمیان در مصر، ترجمه اسماعیل باغستانی، تهران، نشر نی.

-واکر، پل، (۱۳۸۳ش)، پژوهشی در یکی از امپراتوریهای اسلامی تاریخ فاطمیان و منابع آن، ترجمه فریدون بدره ای، تهران: فرزانه روز.

-طقوش، محمد سهیل، (۱۳۹۸ش)، دولت ایوبیان، ترجمه عبدالله ناصری طاهری، قم، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.

-شبارو، عصام محمد، (۱۳۹۱ش)، دولت ممالیک، ترجمه شهلا بختیاری، قم، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.

-قاسم، عبده قاسم، (۱۹۸۸)، عصر سلاطین الممالیک التاریخ السیاسی و الاجتماعی، قاهره، عین للدراسات و البحوث الانسانیه و الاجتماعیه

-قاسم، عبده قاسم، (۱۳۹۶ش)، تاریخ سیاسی و اجتماعی دوره پادشاهان مملوکی، ترجمه بهزاد مفاخری، تهران، انتشارات سروش.

-قاسم، عبده قاسم، (۲۰۱۰)، فی تاریخ الأیوبیون و الممالیک، قاهره، عین للدراسات و البحوث الانسانیه و الاجتماعیه

-رانسیمان، استیون، (۱۳۸۷ش)، تاریخ جنگهای صلیبی، ترجمه منوچهر کاشف، تهران، انتشارات علمی فرهنگی

-petry, Carl F., Daily, M. W.(eds) 1998. The Cambridge history of Egypt, Vol. 1&2, Cambridge: Cambridge university press.

عنوان درس به فارسی تاریخ اقتصادی اسلام در قلمرو خلافت عباسیان	تعداد واحد: نظری: ۲ واحد عملی: ندارد	نوع درس: اختیاری	دروس پیش نیاز: ندارد	
عنوان درس به انگلیسی The Economic History of the Middle East from the Rise of Islam to the End of the Abbasid Caliphate	تعداد ساعت: نظری: ۳۲ عملی: ندارد	آموزش تکمیلی عملی: ندارد		

هدف درس: آشنایی با اوضاع و تطور شرایط اقتصادی قلمرو اسلام تا پایان خلافت عباسیان

سرفصل درس

- چپستی اقتصاد و تاریخ اقتصادی
- منابع تاریخ اقتصادی جهان اسلام
- اوضاع اقتصادی جزیره العرب در آستانه ظهور اسلام
- نظام معیشتی در اسلام: مواجهه اسلام با دوگانه اقتصاد روستایی (کشاورزی) و شهری (صنایع دستی، بازار و تجارت)
- نظام زمینداری، کشاورزی و حکومت در اسلام (نتایج فتوحات اسلامی، اقطاع، وقف ...)
- نیروی کار در اسلام
- اصناف، صنایع دستی و تولیدات آنها
- راههای خشکی و آبی، دریانوردی و واسطه‌های تجاری
- تجار، تجارت و سیاستهای تجاری؛ نظام پولی در اسلام و تحول آن
- نظام مالیاتی در اسلام و تحول آن

روش ارزیابی (درصد)

ارزشیابی مستمر	میان ترم	آزمون های نهایی	پروژه
۲۰ درصد	۲۰ درصد	آزمون های نوشتاری: ۴۰ درصد	۲۰ درصد
		عملکردی: درصد	

فهرست منابع فارسی و عربی

- جاحظ، (۱۹۹۴)، کتاب التبصره بالتجاره، قاهره، مکتبه الخانجی
- دمشقی، جعفر بن علی، (۱۹۹۹)، الاشارة الى محاسن التجاره و غشوش المدلسین فیها، بیروت، دار صادر
- ماوردی، (۲۰۱۳)، ادب الدین و الدنیا، بیروت، دارالمنهاج
- جنحانی، ح.، (۱۹۸۵)، التحول الاقتصادي و الاجتماعي فی مجتمع صدر الاسلام، بیروت، دار الغرب الاسلامی
- شیخلی، صباح، (۱۳۶۲ش)، اصناف در عصر عباسی، ترجمه هادی عالم زاده، تهران، مرکز نشر دانشگاهی
- لمبارد، م.، (۱۹۹۸)، الجغرافیا التاریخیه للعالم الاسلامی، ترجمه ع. حمیده، بیروت، دارالفکر المعاصر

فهرست منابع انگلیسی

- Crone, P., (2004), Meccan Trade and the Rise of Islam, New Jersey, Gorgias Press
- El-Ashker, A. and R. Wilson, (2006), Islamic Economics: A Short History, Leiden, Brill
- ESSID, Y., (1995), A Critique of the Origins of Islamic Economic Thought, Leiden, Brill
- Hanna, N. (ed.), (2002), Money, Land and Trade: An Economic History of the Muslim Mediterranean, London, I. B. Tauris
- Islahi, A. A., (2015), History of Islamic Economic Thought, Cheltenham, Edward Elgar Pub
- Kizilkaya, N. and T. Azid, (2017), Labor in an Islamic Setting, Theory and Practice, NY, Routledge
- Koehler, B., (2014), Early Islam and the Birth of Capitalism, Lanham, Lexington Books
- Maqrizi, Ahmad ibn Ali, (1994), Mamluk Economics: A Study and Translation of al-Maqrīzī's Ighāthah, trans. A. Allouche, Utah, Univ. of Utah Press
- Morony, M. G. (ed.), (2003), Manufacturing and Labour, NY, Routledge
- Naji, A. J. and Y. N. Ali, (1981), "The Suqs of Basrah: Commercial Organization and Activity in a Medieval Islamic City," Journal of the Economic and Social History of the Orient, 24: 3, pp. 298-309
- Reda, A., (2018), Prophecy, Piety, and Profits: A Conceptual and Comparative History of Islamic Economic Thought, NY, Paravlog
- Sadr, S. K., (2016), The Economic System of the Early Islamic Period, NY, Palgrave Macmillan

- Thomas, A. (ed.), (2006), Interest in Islamic Economics, Understanding Riba, London, Routledge
- Watson, A. M., (2008), Agricultural Innovation in the Early Islamic World, Cambridge, Cambridge Univ. Press
- Zulkitabri, M. et al., (2019), Islamic Monetary Economics and Institutions: Theory and Practice, Switzerland, Springer International Publishing.

عنوان درس به فارسی تاریخ و تمدن اسلامی در شبه قاره هند	تعداد واحد: نظری: ۲ واحد عملی: ندارد	نوع درس: اختیاری	دروس پیش نیاز: ندارد
عنوان درس به انگلیسی Islamic history and civilization in the Indian subcontinent	تعداد ساعت: نظری: ۳۲ عملی: ندارد	آموزش تکمیلی عملی: ندارد	

هدف درس: بررسی تحولات سیاسی-اجتماعی شبه قاره هند از ورود اسلام تا تجزیه شبه قاره

سرفصل درس

الف-تاریخ سیاسی

-جغرافیای تاریخی شبه قاره هند در دوره اسلامی

-ورود و گسترش اسلام به هند

-خاندانهای حکومتگر مسلمان در هند

۱-سلاطین دهلی

۲-بابریان

۳-حکومت‌های مستقل و نیمه مستقل در جنوب و شمال هند

ب-فرهنگ و تمدن اسلامی هند

-فرق مسلمان (تشیع، تسنن و...)

-تصوف

-دیوانسالاری مسلمانان در هند

-هنر و معماری اسلامی در هند

ج-هند در دوره انگلیسیها

-هند در دوره کمپانی هند شرقی

-هند در دوره تسلط بریتانیا

-عکس العمل مسلمانان نسبت به سیاست‌های دینی، اجتماعی و اقتصادی و فرهنگی انگلیسی‌ها در هند

-سهم مسلمانان در آزادسازی شبه قاره از سلطه انگلیسی‌ها

روش ارزیابی (درصد)

ارزشیابی مستمر	میان ترم	آزمون های نهایی	پروژه
۲۰ درصد	۲۰ درصد	آزمون‌های نوشتاری: ۴۰ درصد	۲۰ درصد
		عملکردی: درصد	

فهرست منابع فارسی

-کوفی، علی بن حامد(۱۳۸۴ش)، تاریخ سند/ چچنامه، تهران، میراث مکتوب

-جوزجانی، منهاج سراج(۱۳۶۳ش)، طبقات ناصری، تهران، دنیای کتاب

-برنی، ضیاءالدین(۱۸۶۲)، تاریخ فیروزشاهی، کلکته، اسیاتک سوسییتی بنگاله

-شمس سراج عفیف(۱۳۸۵ش)، تاریخ فیروزشاهی، تهران، اساطیر

-علامی، ابوالفضل(۱۸۷۷)، اکبرنامه، کلکته،

-هروی، نظام‌الدین احمد(۱۹۱۱)، طبقات اکبری، کلکته

-بهارستان شاهی(۱۹۸۲)، مجهول المؤلف، صدر انجمن شرعی شیعیان جمون و کشمیر

-بدائونی، عبدالقادر(۱۳۸۰ش)، منتخب التواریخ، تهران، انجمن آثار و مفاخر فرهنگی

-فرشته، محمدقاسم هندوشاه(۱۸۶۸)، تاریخ فرشته، بمبئی

-سلیم، غلامحسین(۱۸۹۰)، ریاض السلاطین/تاریخ بنگاله، کلکته

-معصومی، محسن(۱۳۸۹ش)، فرهنگ و تمدن ایرانی اسلامی دکن در دوره بهمنیان، تهران، انتشارات علمی فرهنگی

-یاری، سیاوش(۱۳۸۸ش)، تاریخ اسلام در هند، قم، نشر ادیان

-رضوی، اطهرعباس(۱۳۹۶ش)، تاریخ سیاسی اجتماعی شیعه اثنی عشریه در هند، اطهر عباس رضوی، قم، پژوهشکده تاریخ و سیره اهل بیت

-مدخل‌های مرتبط در دایره‌المعارف بزرگ اسلامی، دانشنامه جهان اسلام و دایره‌المعارف اسلام(به انگلیسی)

- J. Allan, T. Wolseley Haig, H. H. Dodwell (eds.) (1935), Cambridge History of India
- Jackson (2008), History of India, London
- R. C. Majmudar (2020), An Advanced History of India: Modern India, Laxmi Publications Pvt
- Elliot and Dowson (2013), History of India, as Told by Its Own Historian, Cambridge University Press
- Hardy (1973), The Muslims of British India, Cambridge University Press
- M. Mujeeb (1967), The Indian Muslims, London, Allen & Unwin
- The Cambridge History of the British Empire, (1929-1936), eds. John Holland Rose, A. P. Newton and Ernest Alfred Benian, Cambridge University Press
- The Cambridge History of India, (1922-1937) eds. E. J. Rapson, Wolseley Haig, H. H. Dodwell, , Cambridge University Press

عنوان درس به فارسی تاریخ و تمدن اسلامی در آناتولی و بالکان	تعداد واحد: نظری: ۲ واحد عملی: ندارد	نوع درس: اختیاری	دروس پیش‌نیاز: ندارد
عنوان درس به انگلیسی The History of Islamic civilization in Anatolia and the Balkans	تعداد ساعت: نظری: ۳۲ عملی: ندارد	آموزش تکمیلی عملی: ندارد	

هدف درس: تبیین و تحلیل فرایند شکل‌گیری، رشد و شکوفایی فرهنگ و تمدن اسلامی در آناتولی (آسیای صغیر)، و شبه‌جزیره بالکان (روم ایلی)

سرفصل درس

-تبیین اهمیت و جایگاه آناتولی و شبه‌جزیره بالکان در جهان اسلام و بیان اوضاع جغرافیایی، سیاسی و فرهنگی آن در آستانه تسلط مسلمانان

-بیان زمینه‌ها و چگونگی گسترش اسلام در آناتولی و انتقال موارث اسلامی-ایرانی به این حوزه جغرافیایی

-تبیین فرایند تسلط سلجوقیان بر آناتولی و نقش آنان در انتقال میراث فرهنگی و تمدنی ایران و اسلام به آنجا

-چگونگی ظهور امارت‌های ترک و ترکمان در سده هشتم هجری در آناتولی و بیان نقش آنان در گسترش فرهنگ و تمدن اسلامی در آسیای صغیر

-زمینه‌ها و چگونگی ظهور آل عثمان و بیان فرایند سلطه آنان بر آناتولی و بالکان و نقش آنان در گسترش و بالندگی فرهنگ و تمدن اسلامی در آن سرزمین

-تبیین اوضاع فرهنگی و تمدنی در آناتولی و بالکان در دوره پس از برافتادن عثمانی و بیان تحولات شاخص فرهنگی و تمدنی آن دیار و نقش آن در تحولات فرهنگی-تمدنی در دیگر نواحی جهان اسلام معاصر

روش ارزیابی (درصد)

ارزشیابی مستمر	میان ترم	آزمون های نهایی	پروژه
۲۰ درصد	۲۰ درصد	آزمون های نوشتاری: ۴۰ درصد	۲۰ درصد
		عملکردی: درصد	

فهرست منابع فارسی و عربی

- ابن اثیر، عزالدین، (۱۹۶۵)، الکامل فی التاریخ، بیروت، دارصادر
- ابن العبری، مختصرالدول، (۱۳۶۴ش)، ترجمه محمد علی تاج پور و حشمت الله ریاضی، تهران، اطلاعات
- اصفهانی، عماد الدین، (۲۰۰۴)، تاریخ دولة آل سلجوق، بیروت، دارالعلمیه
- مستوفی، حمدالله، (۱۳۶۴ش)، تاریخ گزیده، تهران، امیرکبیر
- عاشق پاشازاده، (۱۳۳۲ق)، تواریخ آل عثمان، استانبول، مطبعة عامره
- مؤلف ناشناخته، (۱۳۷۷ش)، تاریخ آل سلجوق در آناتولی، تصحیح نادره جلالی، تهران، میراث مکتوب
- افندی، سعدالدین، (۱۲۷۹ق)، تاج التواریخ، استانبول، مطبعة عامره
- طاشکیری زاده، احمد بن مصطفی، (۱۳۹۵ق)، الشقائق النعمانیة فی العلماء الدولة العثمانیة، بیروت، دارالکتب العربی
- مشکور، محمدجواد، (۱۳۵۰ش)، اخبار سلاجقه روم همراه با متن سلجوق نامه ابن بی بی، تهران، کتابفروشی تهران
- اینالچق، خلیل، (۱۳۸۸ش)، امپراتوری عثمانی، ترجمه کیومرث قرقلو، تهران، بصیرت
- پچوی، ابراهیم، (۱۲۸۴ق)، تاریخ پچوی، استانبول، دارالصناعة عامره
- چلبی زاده، اسماعیل عاصم افندی، (۱۲۸۲ق)، تاریخ چلبی زاده، استانبول، مطبعة عامره
- روملو، حسن بیک، (۱۳۸۴ش)، احسن التواریخ، تصحیح عبدالحسین نوائی، تهران، اساطیر
- اورون چارشلی، اسماعیل حق، (۱۳۷۰ش)، تاریخ تومانی، ترجمه وهاب ولی، تهران، مؤسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی
- شاو، استنفورد جی، (۱۳۷۰ش)، تاریخ امپراتوری عثمانی و ترکیه جدید، ترجمه محمود رمضان زاده، مشهد، آستان قدس
- هامرپورگشتال، یوزف، (۱۳۸۷ش)، تاریخ امپراتوری عثمانی، ترجمه میرزا زکی علی آبادی، تهران، اساطیر
- باسورث، ادموند کلیفورد، (۱۳۸۱ش)، سلسله های اسلامی، ترجمه فریدون بدره ای، تهران، مرکز باستان شناسی اسلام و ایران
- لین پول، استانلی، (۱۳۸۹ش)، طبقات سلاطین اسلام، ترجمه عباس اقبال، تهران، دنیای کتاب

عنوان درس به فارسی تاریخ و تمدن اسلامی در آسیای مرکزی و قفقاز	تعداد واحد: نظری: ۲ واحد عملی: ندارد	نوع درس: اختیاری	دروس پیش‌نیاز: ندارد
عنوان درس به انگلیسی Islamic history and civilization in Central Asia and Caucasus	تعداد ساعت: نظری: ۳۲ عملی: ندارد	آموزش تکمیلی عملی: ندارد	

هدف درس: بررسی تحولات سیاسی-تمدنی آسیای مرکزی و قفقاز از پایان قرون وسطی تا سقوط روسیه تزاری

سرفصل درس

-جغرافیای تاریخی و اقوام در آسیای مرکزی و قفقاز

-آسیای مرکزی پس از تیموریان

-شیبانیان

-اشترخانیان

-منگیت‌ها

-خانات قفقاز

-روابط آسیای مرکزی و قفقاز با ایران

-استیلای روسیه تزاری بر قفقاز

-استیلای روسیه تزاری بر آسیای مرکزی

-جنبش‌های مردمی (جدیدیسم، باسماچی)

-ویژگی‌های تمدنی آسیای مرکزی و قفقاز

روش ارزیابی (درصد)

پروژه	آزمون های نهایی	میان ترم	ارزشیابی مستمر
۲۰ درصد	آزمون های نوشتاری: ۴۰ درصد	۲۰ درصد	۲۰ درصد
	عملکردی: درصد		

فهرست منابع انگلیسی

- A. J. Frank, (2015), An Islamic Biographical Dictionary Of The Eastern Kazakh Steppe, 1770-1912
- A. J. Frank, (2012), Bukhara and the Muslims of Russia, Sufism, Education and Paradox of Islamic Prestige
- Adeeb Khalid, (2011), Central Asia between the Ottoman and the Soviet Worlds
- Adeeb Khalid, (2006), Between Empire and Revolution, Central Asia; Adeeb Khalid, Tashkent 1917
- Adeeb Khalid, (2017), Muslim Politics in Revolutionary Turkestan; Abdullaev Kamoludin, National and Muslim Movements in 20th Century Central Asia
- Seymour Becker, (2004), Russia's Protectorates in Central Asia; D. M. Lang, "Georgia and the Fall of the Şafavī Dynasty"
- History of Civilizations of Central Asia(1994),
- Cambridge History of Inner Asia (2009),
- W. E. D. Allen and P. Muratoff, (2010), Caucasian Battlefields. A History of the Wars on the Turco-Caucasian Border (1828-1920)
- V. Minorsky, (1958), A History of Shervan and Darband; J. D. Henry, Baku, an Eventful History
- C. King, (2008), The ghost of freedom, A History of the Caucasus

